

De osynliga minoriteterna – vilka syns i planeringen?

Ålderism och ableism i tre av Malmö stads planeringsdokument: kommunens översiktsplan, den fördjupade översiktsplanen över Nyhamnen och detaljplanen för Smörkajen (5611).

Axel Magnusson

Lunds universitet

KEG – Institutionen för Kulturgeografi och Ekonomisk Geografi

SGEL36 VT22 15hp

Examinator: Jennie Gustafsson

Handledare: Ola Jonsson

Tid och plats: 2022-05-30 kl 09:00-10:00, Geocentrum 1 -
Johannesburg

LUNDS
UNIVERSITET

Abstract

The purpose of this thesis is to investigate how the elderly and disabled are included and excluded by the municipality of Malmö in three different published planning documents. To investigate this purpose, the main question asked is: *how are elderly and disabled people described and included in/excluded from the City of Malmö's master plan, the in-depth master plan for Nyhamnen and the Detailed Plan for Smörkajen (5611)?* The theoretical framework used is based upon three perspectives ableism, ageism and accessibility and the method used is qualitative content analysis.

The study concluded that the elderly and disabled seldomly are differentiated and that the groups are often overlooked. When the groups are mentioned, the municipality tends to assume an objective and structural perspective based on the meso level. In general, there is a positive perspective on ageism and ableism, where the municipality shows understanding that the groups have specific needs and there is a willingness to support them through planning measures. Despite this, assumptions about obligatory normal function and youthfulness are seen on several occasions. These two concepts are detected above all by the large absence of the elderly and disabled in the source material.

Keywords: ableism, ageism, accessibility, municipal planning, qualitative inductive and deductive content analysis.

Innehåll

1 INLEDNING	5
1.1 Syfte och frågeställning	5
1.2 Avgränsningar	6
1.3 Bakgrund	6
2 TEORETISKT RAMVERK.....	8
2.1 Tidigare forskning	8
2.2 Teori: ableism, ålderism och tillgänglighet	9
2.2.1 Funktionsnedsättning och ableism.....	9
2.2.2 Ålderism	11
2.2.3 Relationen mellan ableism och ålderism	11
2.2.4 Tillgänglighet	12
3 METOD.....	15
3.1 Forskningsstrategi	15
3.2 Innehållsanalys	15
3.3 Bearbetning av kodning	18
3.4 Material	19
4 RESULTAT	20
4.1 Innehållsanalysens resultat	20
4.1 Malmö stads översiktsplan	22
4.2 Fördjupad översiktsplan Nyhamnen	22
4.3 Detaljplan 5611 (Smörkajen)	23
4.4 Sammanfattning	24
5 ANALYS.....	25
5.1 Stycken där både äldre och funktionsnedsatta inkluderas	25
5.1.1 Två av många utsatta grupper.....	25
5.1.2 SÄBO, LSS och samhällsservice.....	26
5.1.3 Trygghet, hälsa, barriärer och grönbå områden	29
5.1.4 Två återkommande aspekter: social hållbarhet och mobilitet.....	35
5.2 Stycken där endast äldre inkluderas	38

5.2.1 Äldre och barn	38
5.2.2 Endast äldre	40
5.2.3 Positiv/negativ ålderism och obligatorisk ungdomlighet.....	41
5.3 Stycken där endast funktionsnedsatta inkluderas.....	41
5.4 Osäkra stycken	42
5.4.1 Alla	42
5.4.2 Ålder.....	43
5.4.3 Fysiska förutsättningar	44
6 SLUTSATSER OCH AVSLUTNING	45
6.1 Underfråga 1: Behandlas äldre och funktionsnedsatta som två separata grupper eller diskuteras de som en?	45
6.2 Underfråga 2: Vilka skillnader och likheter finns i hur äldre och funktionsnedsatta inkluderas och exkluderas mellan de tre planeringsdokumenten?	46
6.3 Frågeställning: Hur beskrivs och inkluderas/exkluderas äldre och funktionsnedsatta i tre kommunala planeringsdokument?	48
6.4 Avslutande kommentar	49
6.5 Framtida forskning	50
7 KÄLLOR.....	51

1 INLEDNING

Samhället ska vara till för alla. Oavsett ålder eller funktion ska detta påstående stämma. Kommunal planeringen fyller en viktig roll här, då vi alla spenderar stora delar av våra liv i det offentliga rummet. För att säkerställa jämlikhet och jämställdhet kommer vissa grupper behöva extra stöd för att kunna leva obehindrat. Två sådana grupper är äldre och funktionsnedsatta, då dessa berörs extra hårt av exempelvis barriärer. Således är ett utvecklat tillgänglighetsarbete centralt för att uppnå ett välfungerande samhälle. Därför började tillgänglighetskrav implementeras i olika byggnadsbestämmelser och rekommendationer under andra halvan av 1900-talet. Detta arbete kulminerades i den nya plan- och byggnadslagen (PBL) 2010, där mycket som tidigare endast uppmanades numera krävs. Med olika ord skriver lagen att personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga ska kunna ta sig till och använda de planerade ytorna (Boverket 2021).

Det finns dock brister idag i hur plan- och byggnadsprocesser ser ut och förs. Ofta planeras det inte för alla, utan istället för en normalanvändare som har ett flertal idealistiska aspekter som ung, välutbildad och mobil (Hamraie 2017). Denna idealiserade normalfungerande arketytiska människa finns inte i verkligheten och även om den hade funnits är det fortfarande bara en av många sorters individer. Mänsklig mångfald är ett begrepp som brukar användas för att beskriva hur vi alla är olika och för att göra planeringen hållbar behövs ett perspektiv som det antas. Annars ökar risken för att de mest sårbara i samhället glöms bort (Müller 2021).

En sådan grupp som fått mycket uppmärksamhet de senaste åren är barn. En anledning till detta är den positiva utvecklingen att barnkonventionen sattes i lag 2020 (Regeringskansliet 2018), något som har stärkt barnens rättigheter och möjligheter i landet (Bris 2018; UNICEF Sverige 2020; Ramboll 2022). Men det finns många andra grupper i samhället som behöver extra stöd och två av dessa har jag redan nämnt: äldre och funktionsnedsatta.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med denna studie är att undersöka hur äldre och funktionsnedsatta inkluderas och exkluderas inom Malmös kommunala planering. För att undersöka detta kommer Malmö stads översiktsplan, den fördjupade översiktsplanen över Nyhamnen och detaljplan 5611 över Smörkajen, ett område i nordvästra Nyhamnen, analyseras genom ett perspektiv baserat på ableism, ålderism och tillgänglighet.

Med syftet i åtanke blir huvudfrågeställningen således:

Hur beskrivs och inkluderas/exkluderas äldre och funktionsnedsatta i Malmö stads översiktsplan, den fördjupade översiktsplanen över Nyhamnen och Detaljplanen för Smörkajen (5611)?

För att förtydliga frågeställningen kommer även två underfrågor besvaras:

- Behandlas äldre och funktionsnedsatta som två separata grupper eller diskuteras de som en?
- Vilka skillnader och likheter finns i hur äldre och funktionsnedsatta inkluderas och exkluderas i de tre planeringsdokumenten?

1.2 Avgränsningar

Malmö stad och nybyggnadsområdet Nyhamnen, som ligger precis vid och norr om centralstationen, har valts som fokus för undersökningen. Malmö valdes eftersom staden är stor, snabbt växande och blandad. Nyhamnen valdes eftersom det är ett nytt område som planeras idag, alltså är det dagens planeringsideal som kommer vägleda processen vilket gör det tidsrelevant.

För att studera dessa områden kommer Malmö stads översiktsplan, den fördjupade översiktsplanen för området Nyhamnen och detaljplan 5611 över Smörkajen undersökas. Målet med att studera äldre och funktionsnedsatta utifrån dessa tre nivåer är för att få en helhetsbild utifrån ett planeringsperspektiv, då de tre stegen innehåller den största delen av planeringsprocessen. Vidare kommer det vara givande att se om äldre och funktionsnedsatta inkluderas eller exkluderas olika beroende på planskede.

1.3 Bakgrund

Malmö är Sveriges tredje största stad sett till befolkningsantal och den ligger vid kusten i sydvästra Skåne. Det är en snabbt växande, diversifierad stad med invånare från hela världen och en stark ekonomisk sektor (Malmö stad [Utan årtal a]). Nordöst om stadens centralstation ligger Nyhamnen, ett gammalt industriområde. För detta område antogs det 2019 en fördjupad översiktsplan där det beskrivs hur området ska utvecklas till Malmös framsida med nya bostäder och kontorslokaler. Närhet till vatten, konstgjorda öar och parker ska skapa ett attraktivt och trevligt område att leva och verka i (Malmö stad [Utan årtal b]). Detaljplanen som kommer undersökas gäller för stadsdelen Smörkajen, som ligger i nordvästra delen av

Nyhamnen. Området är havsnära och idag finns det framförallt industri där. Detta ska omvandlas till en funktionsblandad stadsdel med arbete, service och bostäder (Malmö stad 2021).

Byggnadsprocessen kommer ta många år då den precis har påbörjats (Malmö stad [Utan årtal b]) vilket gör området intressant att undersöka ur ett planeringsperspektiv då det nya Nyhamnen kommer definieras av dagens planeringsparadigm.

2 TEORETISKT RAMVERK

2.1 Tidigare forskning

Denna uppsats hamnar inom den breda kategorin av studier som undersöker social hållbarhet i planeringen. Det finns dock få studier som reflekterar över hur äldre och funktionsnedsatta inkluderas eller exkluderas i en svensk kontext. En sådan är Müller (2021) och den har således varit en stor inspirations- och informationskälla.

Müllers (ibid.) syfte är att undersöka och problematisera vilken plats människor har i den byggda miljön genom att studera plan- och byggprocessen. Vem inkluderas eller exkluderas och hur arbetas mänsklig mångfald med? Uppsatsens frågeställning är *Vem bygger vi för?* och den besvaras genom två delstudier. Den första studerade hur olika individer kategoriserades i olika planeringsdokument och kom fram till att ungdomlighet, framgång, utbildning och hälsa var framträdande aspekter. Äldre och funktionsnedsattas frånvaro från det studerade materialet beskrivs som påtagligt och när de inkluderades var det i kontexten av tillgänglighet eller omsorg. Sammanfattningsvis var normalanvändaren en ung, välutbildad och mobil cyklist. Den första delstudien (Müller, Ericsson, Wojahn & Hedvall 2021) i ovannämnd uppsats har också varit givande för denna uppsats, framförallt dess kodningsarbete och hur kategoriseringen av människor i texterna lyfts och diskuteras.

Den andra delstudien var en flerfallsstudie över åtta nyligen färdigställda ombyggnads- och nyanläggningsprojekt. Syftet var att visa på närvaron och frånvaron av universell utformning, ett planeringsperspektiv som utgår från mänsklig mångfald och antagandet att ifall det planeras för de mest utsatta kommer det kunna användas av alla, och se var och vilka individer som exkluderades eller inkluderades. Studien hade flera resultat, som att ombyggnadsprojekt tenderade att vara mer inkluderande än nybyggnadsprojekt. Anledningen som lyfts är hur inkluderande mål sakta försvinner genom plan- och byggprocessen. Vidare var de som inte syntes i planeringen oftast ej synliga i det färdigkonstruerade heller, de som planerna planerades för byggdes det också för. Dessutom visade resultaten hur hållbarhetsmål prioriterades framför tillgänglighetsarbete.

Sammanfattningsvis visar Müllers studie (2021) på att det byggs för vissa sorters individer, samtidigt som andra exkluderas. Normalfunktion antas och funktionsnedsättning erbjuds särlösningar i efterhand.

Social hållbarhet har också varit viktigt att reflektera kring för denna uppsats. För att hjälpa mig definiera och operationalisera begreppet har Dempsey m.fl. (2011) använts för att tolka vilken form av social hållbarhet som Malmö kommun arbetar för. Dempsey m.fl. (ibid.) definierar två sorters social hållbarhet: social rättvisa (eng. *social equity*) och gemenskapens hållbarhet (eng. *Sustainability of Community*). Social rättvisa behandlar inkludering och uteslutning från samhällets funktioner. I fall där få utesluts är rättvisan högre och vice versa. Författarna lyfter rasism och ålderism som exempel på aspekter som sänker rättvisan. Tillgänglighet är ett centralt begrepp för konceptet, då det är det huvudsakliga sättet att mäta den sociala rättvisan. Om alla kan ta sig dit de vill utan fysiska eller mentala barriärer kommer samhället vara mer rättvist. Den andra formen av social hållbarhet, gemenskapens hållbarhet, definieras som hur sammanhängande och välmående kvarteret/grannskapet är utifrån ett socialt perspektiv. Hur väl stödjer gemenskapens medlemmar varandra, interagerar de, är det stabilt, finns det en stolthet och är det tryggt är fem aspekter som författarna lyfter som centrala för konceptet.

För att utveckla min förståelse kring normalanvändare har Hamraie (2017) använts. Genomsnittsanvändaren beskrivs som ett kluster av ideal vilka kopplas till människokroppen, exempelvis ung, man och ej funktionsnedsatt. Mänsklig mångfald ignoreras för att lyfta fram ett ideal. Syftet med universell utformning är att motarbeta detta och istället arbeta utifrån mångfalden för att skapa hållbara miljöer.

2.2 Teori: ableism, ålderism och tillgänglighet

Denna uppsats baseras på tre teoretiska koncept: ableism (svensk översättning saknas), ålderism (eng. *ageism*) och tillgänglighet. Alla dessa är mångfacetterade och kan definieras på flera sätt, vilket är varför de nu kommer diskuteras var för sig och deras betydelse i denna text förtydligas.

2.2.1 Funktionsnedsättning och ableism

Innan jag definierar ableism kommer en kort redogörelse kring begrepps användning föras. I denna text kommer funktionsnedsättning användas istället för funktionsvariation. Detta val gör jag eftersom det föregående begreppet har en tydlig definition i Socialstyrelsens termbank. Vidare utgår begreppet funktionsvariation snarare från allas individuella och unika funktion: "[o]rdet berör alla människor och beskriver att alla funktionsförmågor varierar i hela befolkningen. Det handlar inte om att fungera bättre eller sämre, utan att det är olika." (Autism och Aspergerförbundet 2022). Detta är ett viktigt begrepp som har många

användningsområden men för denna uppsats passar funktionsnedsatt bättre eftersom syftet är att lyfta en grupp med särskilda behov. Viss nyans förloras men tydligheten ökar och kopplingen till frågeställningen stärks genom begreppsanvändningen. Oavsett, Socialstyrelsens definition av funktionsnedsättning lyder så här ”nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga” (Socialstyrelsen 2007b) med denna anmärkning ”[e]n funktionsnedsättning kan uppstå till följd av sjukdom eller annat tillstånd eller till följd av en medfödd eller förvärvad skada. Sådana sjukdomar, tillstånd eller skador kan vara av bestående eller av övergående natur.” (Ibid.). Ett annat begrepp som kan komma upp i denna uppsats är funktionshinder. Detta definieras som ”begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen” (Socialstyrelsen 2007a). Alltså, det är när en individ upplever ett hinder på grund av en nedsättning. Exempelvis kan en trappa vara ett funktionshinder för individer med mobilitetsbegränsningar men ifall det finns en hiss försvinner detta hinder (Autism och Aspergerförbundet 2022).

Ableism är ett synsätt där vissa egenskaper klassas som essentiella och värderas över andra. Ifall en individ inte uppfyller dessa egenskaper är det en legitim grund till diskriminering, utifrån ett ableistiskt perspektiv. Wolbring (2008) beskriver hur ableism är ett paraplybegrepp där flera diskriminerande ismer hämtar sin grund, exempelvis hur sexism antar att det ena könet har fler essentiella egenskaper än det andra. Detta hade varit intressant att utforska vidare, men tidsbegränsningar gör att jag endast kommer undersöka ableism mot funktionsnedsatta. Denna form av diskriminering definieras av Wolbring på följande sätt: ”Ableism against disabled people reflects a preference for speciestypical normative abilities leading to the discrimination against them as ‘less able’ and/or as ‘impaired’ disabled people” (ibid. s. 253). Perspektivet skapar alltså ett normativt ideal som utgår från den icke funktionsnedsatta kroppen. Campbell (2009) beskriver hur detta ideal projiceras ”as the perfect, species-typical and therefore essential and fully human. Disability, then, is cast as a diminished state of being human.” (Campbell 2001, s. 44 [Citerad i Campbell 2009, s. 6]).

Ableism är inbakat i vår kultur. Det tenderar också att vara en så stor del av den allmänna retoriken så individer återupprepar ableistiska argument utan att vara medvetna om det. I Cherney (2011) uppvisar författaren ovanstående påståenden i flera språkbrukssituationer. Exempelvis hur ondska i konst ofta har varit synonymt med olika nedsättningar, både kroppsliga och mentala. Ett annat exempel som är mer påtagligt för denna text är trappor. Utan kritiskt och inkluderande perspektiv kan det lätt glömmas bort hur exkluderande trappor är för många grupper. Något som förstärks av att trappor ofta kan vara en betydande del av

arkitekturen, och således påminna de som inte kan bruka dem om deras 'abnormalitet' – något som i sin tur förstärker det allmänt antagna att naturligt är normalt och bra (ibid.).

Ableism kommer i denna uppsats att används för att beskriva saker i källmaterialet där det är mer eller mindre tydligt att utgångspunkten är den icke funktionsnedsatta kroppen som den normala. Detta kommer i sin tur visa på diskriminerande och förtryckande aspekter av planeringsdokumenten.

2.2.2 Ålderism

Ålder är både ett socialt och biologiskt fenomen. Att vi blir äldre och att våra kroppar förändras är ett faktum, samtidigt är ålder enligt Närvänen ”i likhet med exempelvis genus, klass, etnicitet och funktionshinder, en social kategorisering som utgör en grund för ett socialt ordningsskapande och för maktrelationer i samhället.” (2009, s. 18). Därför är det av intresse att se på ålder och åldrande ur ett socialt perspektiv för att undersöka de maktrelationer som finns i samhället kopplat till fenomenen.

Ålderism är när individer kategoriseras utifrån sin ålder. Detta kan vara en ren klassificering av populationen men ofta har det en social grund, där mening skapas utöver att olika åldrar grupperas (Närvänen 2009). I Levy och Macdonald (2016) ger författarna flera exempel på negativ ålderism. Exempelvis att äldre karaktäriseras som sjuka, inkompetenta och betungande. Vidare skriver författarna att kränkande beteende gentemot äldre förekommer i formen av till exempel oönskat segregerat boende, undvikande och nedlåtande beteende (ibid. s. 7). Sist nämner de vad Närvänen hade kallat institutionell ålderism. Saker som systematiskt uteslutande eller sämre villkor för försäkringar och arbetsmarknad genom exempelvis sämre löner och färre möjligheter till befordran (Närvänen 2009, s. 27; Levy & Macdonald 2016, s. 7). En intressant aspekt som lyfts i Levy och Macdonald (ibid. s. 8) är hur det även finns positiv ålderism där egenskaper som visdom, stabilitet och inflytande lyfts. Institutionellt nämns skattelättnader, bostadsstöd och pensioner.

För denna uppsats kommer ålderism användas för att beskriva de tillfällen då ålder är den huvudsakliga kategoriseringsaspekten av individer eller grupper i källmaterialet. Reflektion kommer även föras kring ifall den är positiv eller negativ.

2.2.3 Relationen mellan ableism och ålderism

Ableism och ålderism har många gemensamma nämnare, exempelvis hur båda grupperna som de refererar till tenderar att bli diskriminerade som en effekt av deras avstånd från ett idealiserat normaltillstånd (Mcruer 2006; Gibbons 2016). Två intressanta begrepp som visar

på detta är obligatorisk ungdomlighet (eng. *compulsory youthfulness*) och obligatorisk normalfunktion (eng. *compulsory able-bodiedness*).

Obligatorisk ungdomlighet beskrivs av Gibbons (ibid.) som det diskursiva fenomenet att ungdomliga karaktärsdrag lyfts som positiva medan åldriga associeras med negativa. Att bibehålla sin ungdomlighet blir således en lyckad åldring. Obligatorisk normalfunktion är en förlängning av hur idealkroppen är den utan funktionsnedsättning. McRuer (2006) beskriver hur det finns ett ideal kring individen som 'normal', heterosexuell och utan funktionsnedsättningar, och hur individer bedöms mot det för att beräkna deras värde. Om du skulle vara funktionsnedsatt är det oturligt. I bästa fall något som kanske kan arbetas bort och i värsta blir individen en sorts andraklassmedborgare. Utgångsläget för samhället är detta 'normala' ideal, och alla som inte uppfyller det är fel.

Beroende på definition kan ålderism ses som en aspekt av ableism, som exempelvis Wolbring (2008) gör. För denna text kommer de dock ses som olika men närliggande. Ableism kommer beskriva situationer där funktionen är i fokus för källmaterialet medan ålderism skildrar ålder. Ett exempel som är visande för denna skillnad ges av van der Horst och Vickerstaffs (2021). Författarna beskriver att ifall en individ inte får en anställning på grund av att arbetsköparen oroar sig för att hen ska gå i pension är det ålderism. Om det istället är så att arbetsköparen oroar sig för att den äldre personen ska få sämre hörsel och därför inte anställer hen är det ableism.

2.2.4 Tillgänglighet

Begreppet tillgänglighet kan ha flera betydelser beroende på vilken kontext det nämns. I vardagstal kan till exempel SAOBs (svenska akademins ordbok) definition "om ställe l. [eller] lokalitet l. [eller] naturföremål o. d. [och dylikt]: som man (utan större svårighet) kan nå l. [eller] komma fram till resp. [respektive] in i l. [eller] upp på" (SAOB 2004) fungera. Ett annat vardagligt exempel ges av nationalencyklopedin: "tillgänglighet, inom geografi möjligheter att ta del av något eftersträvansvärt. För en bestämd person beror dessa möjligheter exempelvis på hennes fysiska rörlighet och den geografiska närheten till det eftersökta." (Nationalencyklopedin 2022). Båda dessa är vaga och svåra att operationalisera vilket är varför man inom akademien har arbetat ut flera utvecklade definitioner. Ett sådant exempel ges av Iwarsson och Ståhl (2003).

Författarna utgår från den ekologiska modellen (eng. *ecological model*) som beskriver relationen mellan individuell kompetens och press från miljön. Individuell kompetens

beskriver hur väl en individ kan hantera olika utmaningar medan press från miljön definierar hur dessa utmaningar ser ut. Tillgänglighet beskriver sedan hur väl en individ kan navigera pressen för att komma åt sitt mål (ibid.). Exempelvis kan en trappuppgång vara miljömässig press där en individ med god rörelseförmåga har hög tillgänglighet, men en utan har sämre.

Med detta som utgångsläge, tillgänglighet skapas genom interaktion mellan individ och miljö, beskriver författarna hur det finns tre dimensioner av tillgänglighet: tillgång till den fysiska miljön, till information eller till sociala aktiviteter/tjänster. Dessa dimensioner kan sedan ses ur olika perspektiv där mikro, meso och makro lyfts. Mikro handlar om hemmet och det i den omedelbara närheten medan meso är tillgängligheten till staden och kommunen genom exempelvis kollektivtrafik. Makroperspektivet är tillgänglighetsfrågor som berör hela samhället (Ibid.).

Avslutningsvis lyfter författarna två olika perspektiv: *objektivitet* kontra *subjektivitet* och *individuellt* kontra *strukturellt*. Ett objektiva perspektiv analyserar hur väl lokal lagstiftning kring tillgänglighet uppfylls. Detta ger tillgänglighetsarbetet kvantifierbara och tydliga mål att arbeta mot (Ibid.). I ett svenskt exempel är de övergripande kraven i PBL, att personer med nedsatt rörelse eller orienteringsförmåga ska kunna använda och ta sig till planerade ytor (Boverket 2021). Tidigare forskning visar dock hur tillgänglighetsarbete tenderar att vara mer begränsat än vad PBL definierar det som. Exempelvis fokuserar arbetet oftast på fysiska aspekter och ignorerar de olika kognitiva (Ryhl 2016). Därför har det objektiva synsättet bemötts kritiskt av aktörer inom rörelsen för funktionsnedsatta som istället föreslår ett subjektivt synsätt. Detta belyser hur de mest pålitliga experterna inte är lagar eller normer, utan individer som har olika funktionsnedsättningar och att alla dessas upplevelser kommer vara unika för individen som upplevt dem. Ett individuellt perspektiv utgår från individers levda erfarenheter och försöker arbeta kring det medan ett strukturellt ser till hela gruppen och försöker anpassa planeringen utefter den kunskap som finns kring de berörda grupperna (Iwarsson & Ståhl 2003).

Utöver ovanstående finns det även forskning som lyfter tidsaspekten av tillgänglighet, exempelvis modellen Aktivitetsdiamanten så som den presenteras i Hedvall (2009). Modellen är en vidareutveckling av den kulturhistoriska aktivitetsteorin och den förklarar möjligheten för en individ att utföra en gärning. Den gör detta genom att modellera möjligheter och omöjligheter över ett rums- och tidsperspektiv. De fyra aspekterna i aktivitetsdiamanten är:

- Subjekt: aktören, den agerande.

- Objekt: handlingsföremålet och målet. Exempelvis förbättra sin prestation och skaffa nya kunskaper eller ting.
- Artefaktuell och naturlig miljö: materiella och immateriella artefakter som påverkar tillgänglighet. Exempelvis tekniska hjälpmedel, språk och väder.
- Den mänskliga omvärlden: individer och grupper i omgivningen som påverkar handling. Allt från familj till samhällliga normer (ibid. ss. 62–63).

Dessa fyra aspekter kan alla definieras separat och de påverkar varandra. Hur subjektet interagerar med den mänskliga omvärlden och den artefaktuella och naturliga miljön för att uppnå objektet definierar tillgängligheten. Exempelvis, även om samhällliga normer är stödjande och accepterande mot en individ med mobilitetshinder kan tillgängligheten fortfarande vara låg ifall tekniska hjälpmedel saknas. Alltså, det är hur dessa fyra aspekter agerar tillsammans som definierar hur god tillgängligheten är.

Sammanfattningsvis finns det många sidor av tillgänglighet och relationer inom begreppet. Att en plats är tillgänglig för en grupp under en viss tid betyder inte att den är det för en annan. Den expanderade definitionen av tillgänglighet jag har presenterat här kommer jag använda för att se hur Malmö stad använder och definierar tillgänglighet.

3 METOD

3.1 Forskningsstrategi

Forskningsstrategin som används för denna uppsats är fallstudie. Det innebär att en avgränsad, redan förekommande företeelse analyseras, oftast kvalitativt. Det beskrivs av Denscombe således: ”Syftet är att belysa det generella genom att titta på det specifika.” (Denscombe 2019, s. 85). Vidare beskriver han hur strategin huvudsakligen används för att, genom djupdykning i materialet, beskriva, utforska, jämföra och förklara. Då mitt syfte är att uppvisa och jämföra hur Malmö stad diskuterar äldre och funktionsnedsatta ansågs denna strategi passa väl.

3.2 Innehållsanalys

Två sorters kvalitativ innehållsanalys är metoden för denna uppsats, inledningsvis förs en deduktiv och därefter en induktiv. En kombinerad metod används alltså. Kvalitativ innehållsanalys bryter ner studiens material i mindre delar som sedan kan kvantifieras och studeras för att finna de saker som studien är intresserad av. Typiskt sker detta genom kodning av materialet. Dessa koder räknas och jämförs sedan med övriga intressepunkter i materialet för att se hur vanliga dessa är. Genom denna metod kan forskaren logiskt och tydligt lyfta fram de aspekter av materialet som studien är intresserad av. Både explicita och implicita/latent aspekter av texten kan upptäckas genom metodvalet. (Hsieh & Shannon 2005; Drisko & Maschi 2015, s. 88; Denscombe 2019, ss. 402–403).

Den deduktiva innehållsanalysen som används är riktad innehållsanalys (eng. *directed content analysis*). Detta är en inriktning av kvalitativ innehållsanalys som hittar nyckelkoncept eller variabler från befintlig teori och/eller forskning. Dessa koncept eller variabler används som de inledande kodningskategorierna vilka utvecklas innan bearbetning av källmaterialet (Hsieh & Shannon 2005). Den riktade innehållsanalysen kompletteras med en induktiv innehållsanalys. Detta innebär att kodboken utvecklas allt eftersom materialet undersöks och nya koder läggs till, eller tas bort. I denna studie innebär det att kodboken som utvecklas genom den riktade metoden sedan kompletteras induktivt medan källmaterialet bearbetas. Drisko och Maschi (2015) beskriver hur dessa två analysätt samarbetar väl då de täcker varandras svagheter och ett bättre slutresultat uppnås genom att bruka båda.

Kodboken som framtas genom den riktade innehållsanalysen baserades främst på Müllers m.fl. (2021) och de tre teoretiska koncepten som lyftes i teoriavsnittet: tillgänglighet, ableism och ålderism. Müllers m.fl. (ibid.) analyserar ett flertal planeringsdokument utifrån perspektiv om hälsa, ålder och rörlighet. Artikeln belyser vilka grupper som tenderar att frånvara från dessa dokument, framförallt äldre och funktionsnedsatta, och argumenterar för att det behöver skapas ett nytt planeringsideal där mångfald planeras för. För denna uppsats hämtas framförallt inspiration till kodboken från de kategoriseringar Müllers m.fl. (ibid.) redogjorde för i sin studie.

De tre teoretiska koncepten och artikeln som nämndes ovan används för att få en inblick i hur det talas, eller inte talas, om äldre och funktionsnedsatta inom planering. Detta brukas för att skapa ett flertal koder som denna studies källmaterial uppdelades efter. Kodboken syns i tabell 1.

Tabell 1. Kodbok

Kategori	Ämne	Definition	Sökbara ord
Tillgänglighet	Tillgänglighet	Hur många gånger nämns tillgänglighet? Och i vilken kontext? Nämns äldre eller funktionsnedsatta?	Tillgänglighet
	Tillgänglighet med äldre och funktionsnedsatta	I kontext av tillgänglighet diskuteras äldre och funktionsnedsatta?	LSS, SÄBO
	Tillgängligt för alla	Hur många gånger, med olika ord, nämns det att staden/området/osv ska vara till för alla?	Barriärer
Funktionsnedsättning	Funktionsnedsättning i allmänhet	Hur många gånger beskrivs och diskuteras individer med någon form av funktionsnedsättning?	Funktionsnedsättning, Funktionshindre, Funktionsvariation, Alternativfunktion, orienteringsförmåga, förflyttningshjälpmedel, orienterbara, förmåga
	Reducerad rörlighet och syn	Hur många gånger beskrivs och diskuteras individer med reducerad syn och/eller rörlighet?	Rörlighet, Rörelse, Rörlighetsnedsättning, Röra, assistans, rullator, rollator, rullstol, överskådliga, fysisk, barriärer
	Indirekt benämning av funktionsnedsättningar	Olika benämningar som diskuterar funktionsnedsättningar indirekt	Försämrad hälsa, färdtjänst, samhällsservice
Ålder	Barn	Hur ofta nämns barn?	barn, sällskap, barnperspektiv
	Ungdomar	Hur ofta nämns ungdomar?	Unga, tonåringar, unga vuxna
	Vuxna	Hur ofta nämns vuxna?	Vuxna, medelålder
	Äldre	Hur ofta nämns äldre?	Äldre, åldrande befolkning
	Ålder i allmänhet	Hur ofta diskuteras ålder som ett generellt tema?	Ålder

Tre kategorier med flera ämnen tas fram. Kategorierna väljs då de korrelerar med min teori och tidigare forskning. Samtidigt är de begränsande, på både gott och ont. Det finns flera

andra kategorier som hade kunnat undersökas för att få en fördjupad tolkning men då hade studiens storlek ökat exponentiellt. Detta resonemang är vägledande även för ämnen och sökbara ord. De olika ämnena väljs och definieras baserat på Müller m.fl. (ibid.) och teorierna som jag diskuterade i föregående avsnitt. Sökorden baseras dels på det teoretiska ramverket och förutnämnd studie, dels på ord som ofta användes i källmaterialet som är kopplade till ämnena.

All kodning baseras på sökningar efter orden som finns i kodboken under sökbara ord. I de fall då nya givande ord hittas i källmaterialet läggs de till. Även om detta begränsar mängden som analyseras görs det av två anledningar: 1) underlätta reproducerbarhet och 2) göra studiens storlek hanterbar med tanke på tidsbegränsningen.

Innehållsanalysens analysenheter är *stycken*. Detta val görs eftersom syftet med uppsatsen är att finna hur äldre och funktionsnedsatta inkluderas eller exkluderas. För att tydliggöra detta anser jag att kontexten av stycke behövs. Risken med att bara titta på sökord är att deras association, eller avsaknad av, till äldre och funktionsnedsatta missas. Exempelvis sökordet tillgänglighet kan beroende på sin kontext både inkludera och exkludera mina grupper men om hela stycken tas med i kodningen blir det tydligt vad som är fallet. I de fall då samma stycke har flera kodord från en kategori, exempelvis sökorden tillgänglighet och tillgång, har upprepningarna inte använts. Dock om samma stycke är relevant för flera kategorier användes det, exempelvis tillgänglighet och funktionsnedsättning. Det finns alltså dubletter mellan kategorier men inte inom. Detta val görs för att undvika onödig upprepning inom kategorierna, något som annars kan förminska representativiteten.

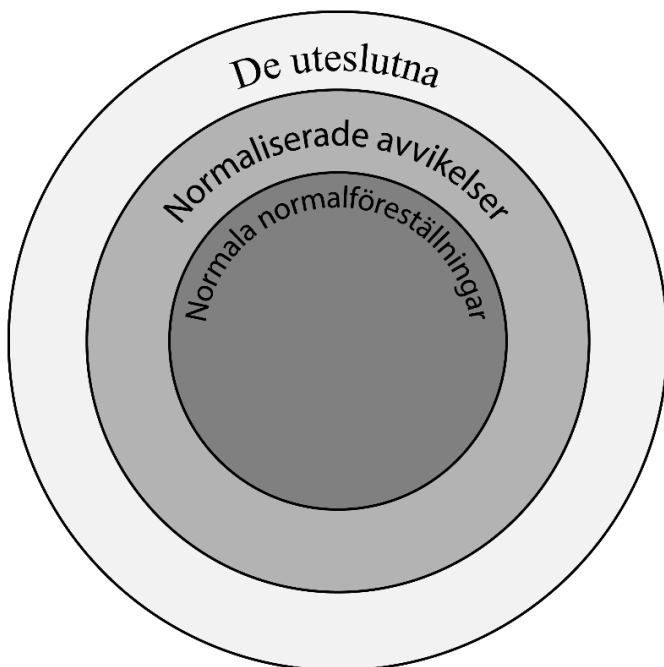
Detta urval, att använda stycken, leder till färre koder per kategori än om endast sökord väljs och leder till risker för att informationstunga stycken sätts på samma nivå som informationslätta. Ett stycke som exempelvis nämner funktionsnedsättning tio gånger kommer endast insamlas som en kod. Denna problematik anses överkomlig av mig då den kvantitativa delen av uppsatsen endast är en del. I analysen, som kommer efter resultaten, kommer de stycken som kodades inledningsvis analyseras i större djup vilket innebär att ifall ett exempel som det jag gav ovan finns kommer det återges och diskuteras i större djup. Således kommer ingen information gå förlorad.

När källmaterialet är kodat och den kvantitativa delen sammanställs, det vill säga räknat hur många gånger en viss kod syntes, analyseras det kodade materialet för att utröna hur äldre och funktionsnedsatta inkluderas eller exkluderas av Malmö stad genom diskursanalys.

3.3 Bearbetning av kodning

Diskursanalys problematiserar språk användning och uträner bakomliggande meningsskapande. Ord användning ger tecken på hur författaren tänker och inom vilka ramar texten hen producerar existerar (Börjesson 2003). Genom att analysera hur diskursen förs kring målgrupperna kan det förtydligas hur dessa grupper definieras i texterna. I kontexten av planeringsdokumenten, hur och när inkluderas eller exkluderas äldre och funktionsnedsatta?

En användbar modell är Lind Palickis (2010) cirkulära tredelade normalfördelningar (se figur 1). Den innersta cirkeln beskriver vad som är så normalt att det inte problematiseras, de normala normalföreställningarna. Det är så vanligt att det uppfattas som naturligt. För min del är det idealen och normerna kring den unga och icke funktionsnedsatta kroppen. Nästa cirkel innehar det som nämns som avvikande och således behandlas med ett problematiserande och kritiskt öga, normaliserade avvikelser. Längst ifrån mitten, i den yttersta cirkeln, finns det som inte ens berörs i diskursen: de uteslutna. För denna texts del kommer funktionsnedsatta och äldre antagligen ligga mellan den andra och tredje cirkeln. Exempelvis är sannolikheten hög att mobilitetshinder berörs i den andra medan att kognitiva besvär inte lyfts, och således hamnar i den tredje. Lind Palickis modell är framförallt varit vägledande för att förstå hur Malmö stad inkluderar och exkluderar mina två grupper.

Figur 1: Den cirkulära tredelade normalfördelningsmodellen. Designad av författaren, baserad på Lind Palicki (2010, s. 86).

3.4 Material

Syftet med studien är att undersöka hur Malmö stad inkluderar och exkluderar äldre och funktionsnedsatta. Detta kommer göras genom att titta på kommunens översiktsplan (Malmö stad 2018), området Nyhamnens fördjupade översiktsplan (Malmö stad 2019) och detaljplan 5611 över Smörkajen (Malmö stad 2020). Nyhamnen väljs då det är ett utvecklingsprojekt med aktiva detaljplaner där det i dagsläget inte finns så mycket, således kommer planeringen vara mycket inflytelserik.

En översiktsplan (ÖP) är ett strategiskt och visionärt dokument. Alla kommuner måste enligt lag ha en uppdaterad sådan. Dokumentet beskriver de värderingar, mål och riktlinjer som kommunen kommer arbeta mot. ÖP:n är inte bindande men den ska vara vägledande för mark- och vattenanvändning samt hur den byggda miljön ska utformas (Boverket 2020). En fördjupad översiktsplan (FÖP) är en fördjupning av ÖP:n och tas fram för större nybyggnads- eller omvandlingsområden. Fokus ligger på gestaltningen av området, hur det faktiskt ska se ut. Koncept som orienterbarhet, överblickbarhet och rörelsemönster diskuteras ofta. Dock är det inte ett bindande juridiskt dokument, precis som ÖP:n (Boverket 2022a). En detaljplan (DP) är ett lagligt bindande dokument som reglerar och definierar mark- och vattenanvändning för ett område (Boverket 2022b).

Översiktsplan, fördjupad översiktsplan och detaljplan analyseras för att undersöka tre olika nivåer av planering och se ifall det finns någon skillnad mellan dessa. Allt källmaterial kommer således från kommunen och antas vara autentiskt, representativt och ha hög validitet (Denscombe 2019, ss. 328–329). Vidare är det hur kommunen uttrycker sig som är av intresse för studien, alltså är eventuella försköningar eller felaktigheter från kommunens sida i dokumenten intressanta analysaspekter.

Då denna studie exklusivt bygger på publicerade sekundärkällor av Malmö stad har de etiska riskerna ansetts vara försumbara (ibid. ss. 434–436).

4 RESULTAT

Inledningsvis kommer resultaten från innehållsanalysen presenteras i detta kapitel. Här presenteras de kvantitativa resultaten från kodningsprocessen. Därefter kommer den kvalitativa analysen av de kodade styckena föras. Denna analys kommer struktureras efter ifall funktionsnedsatt och/eller äldre inkluderas och det är här det teoretiska ramverket framförallt appliceras.

Avslutningen kommer inledas med en diskussion kring analysens resultat utifrån frågeställningen och underfrågorna. Uppsatsen avslutas med en kort reflektion kring studiens syfte med tankar kring framtida forskning.

4.1 Innehållsanalysens resultat

Innehållsanalysen resulterade i tabell två och tre. Tabell två visar antalet stycken som kodades efter sökorden som presenterades i kodboken och andelen som inkluderade eller exkluderade äldre och/eller funktionsnedsatta. Tabell tre visar hur många stycken som kodades under varje sökord. En detaljerad presentation av kodade ord för varje planeringsdokument kommer presenteras under relevant underrubrik i tabell fyra-sex.

Alla stycken som uppfångades analyserades för att se ifall äldre och/eller funktionsnedsatta inkluderades i dem. Dessa benämningar sorterades i fyra teman: *andel stycken där båda grupper inkluderas*, *andel stycken där äldre inkluderas*, *andel stycken där funktionsnedsatta inkluderas och andel osäkra stycken*. Den första gruppen, andel stycken där båda grupper nämns, inkluderar de stycken där båda grupperna nämns. Exempelvis ett stycke med en mening som ”Närhet till och god tillgänglighet till samhällsservice är särskilt väsentligt för stadens äldre och personer med någon form av funktionsnedsättning.” (Malmö stad 2018, s. 28). Den andra gruppen, andel stycken där äldre nämns, lyfte de koder där äldre men inte funktionsnedsatta inkluderas som ”Stadshuvudgator ska utformas så att de kan bli Nyhamnens vardagsrum och så att ett lugnt trafiktempo uppnås som underlättar för barn och äldre att vistas i gatumiljön.” (Malmö stad 2019, s. 30).

Den tredje gruppen, andel stycken där funktionsnedsatta nämns, är motsatsen till tema två. Här faller endast de stycken in som inkluderar funktionsnedsatta men inte äldre. Exempelvis ”Hela staden ska göras lätt tillgänglig för alla grupper i samhället oavsett funktionsnedsättning.” (Malmö stad 2018, s. 16). Det sista temat, andel osäkra stycken, inkluderar de delar av texten där det är otydligt ifall äldre och/eller funktionsnedsatta

diskuteras. Exempel på detta är när planeringsdokumenten beskriver hur något görs för alla, alla åldrar eller oavsett fysisk förutsättning. Som ”Stråket ska utformas med riklig grönska och stora stadsträd och planteringar. Stråket ska även erbjuda möjlighet till mångsidig användning såsom uteserveringar och aktiva mötesplatser för alla åldrar.” (Malmö stad 2020, s. 10).

Den sista kolumnen i tabell 2 adderar de tidigare grupperna vilket visar hur stor andel av alla kodade stycken som diskuterar mina grupper, inklusive de osäkra för varje kategori.

Tabell 2. Resultat av innehållsanalys.

Planeringsdokument	Kategori	Antal stycken	Andel stycken där båda grupper nämns	Andel stycken där äldre nämns	Andel stycken där funktionsnedsatta nämns	Andel osäkra stycken	Total andel stycken där äldre och/eller funktionsnedsatta nämns
Översiktsplan Malmö stad	Tillgänglighet	87	7%	1%	2%	1%	11%
	Funktionsnedsättning	56	11%	2%	4%	0%	16%
	Ålder	32	25%	13%	0%	6%	44%
Fördjupad översiktsplan Nyhamnen	Tillgänglighet	48	6%	2%	0%	2%	10%
	Funktionsnedsättning	35	6%	3%	0%	0%	9%
	Ålder	18	22%	11%	0%	11%	44%
Detaljplan 5611	Tillgänglighet	25	0%	0%	0%	4%	4%
	Funktionsnedsättning	8	13%	0%	0%	13%	25%
	Ålder	8	0%	0%	0%	25%	25%

Tabell 3. Det totala antalet kodade stycken efter sökord.

Kategori	Sökord	Antal kodade stycken		
		Översiktsplan Malmö stad	Fördjupad översiktsplan Nyhamnen	Detaljplan 5611
Tillgänglighet	Tillgänglighet	30	13	6
	Tillgång	21	11	4
	Tillgänglig	12	4	13
	Tillgängliga	2	1	
	Barriärer	18	17	2
	LSS	1	2	
	SÄBO	1		
	LSS/SÄBO	2		
Funktionsnedsättning	Funktionsnedsättning	3	1	
	Funktionshinder	2	1	
	Funktionshindrade	2		
	Orienteringsförmåga	1		
	Orienterbar	2	4	
	Rörlig	3		
	Rörelse	6	5	3
	Röra		6	1
	Hälsa	19	6	4
	Samhällsservice	18	12	
Ålder	Barn	15	7	4
	Unga	2		
	Äldre	11	4	1
	Ålder	1	6	1
	Åldrar	3	1	2

4.1 Malmö stads översiktsplan

Malmö stads översiktsplan kodades 175 gånger. 87 gånger inom kategorin tillgänglighet, 56 för funktionsnedsättningar och 32 för ålder. Antal stycken korrelerar negativt med inkludering av mina grupper. Ålder var i särklass den kategorin med flest benämningar av mina grupper då 44% av alla koder var relevanta. Majoriteten av dessa nämnde båda grupperna, 25%, men äldre nämndes exklusivt vid flera tillfällen också, 13%.

Tabell 4. Resultat av innehållsanalys över Malmö stads översiktsplan.

Malmö stads översiktsplan		Antal kodade stycken	Antal stycken där båda grupper inkluderas	Andel stycken där båda grupper inkluderas	Antal stycken där äldre inkluderas	Andel stycken där äldre inkluderas	Antal stycken där funktionsnedsatta inkluderas	Andel stycken där funktionsnedsatta inkluderas	Antal osäkra stycken	Andel osäkra stycken	Total andel kommenterade stycken
Kategori	Sökord										
Tillgänglighet	Tillgänglighet	30	3	10%		0%	1	3%	1	3%	17%
	Tillgäng	21		0%		0%		0%		0%	0%
	Tillgänglig	12		0%		0%		0%		0%	0%
	Tillgängliga	2		0%		0%		0%		0%	0%
	LSS	1		0%		0%	1	100%		0%	100%
	SÄBO	1		0%	1	100%		0%		0%	100%
	LSS/SÄBO	2	2	100%		0%		0%		0%	100%
	Barriärer	18	1	6%		0%		0%		0%	6%
	Total tillgänglighet	87	6	7%	1	1%	2	2%	1	1%	11%
Funktionsnedsättning	Funktionsnedsättning	3	2	67%		0%	1	33%		0%	100%
	Funktionshinder	2	1	50%		0%	1	50%		0%	100%
	Funktionshindre	2	2	100%		0%		0%		0%	100%
	Orienteringsförmåga	1		0%	1	100%		0%		0%	100%
	Orienterbar	2		0%		0%		0%		0%	0%
	Rörlig	3		0%		0%		0%		0%	0%
	Rörelse	6		0%		0%		0%		0%	0%
	Hälsa	19	1	5%		0%		0%		0%	5%
	Samhällsservice	18		0%		0%		0%		0%	0%
	Total alternativfunktion	56	6	11%	1	2%	2	4%	0	0%	16%
Ålder	Barn	15		0%		0%		0%		0%	0%
	Unga	2		0%		0%		0%		0%	0%
	Äldre	11	7	64%	4	36%		0%		0%	100%
	Äldre	1		0%		0%		0%	1	100%	100%
	Äldrar	3	1	33%		0%		0%	1	33%	67%
	Total ålder	32	8	25%	4	13%	0	0%	2	6%	44%

Därefter kom kategorin funktionsnedsättning med 16% koder som inkluderade funktionsnedsatta och/eller äldre. 11% av dessa nämnde båda grupperna och 4% nämnde specifikt funktionsnedsatta. Sist kom den största kategorin, tillgänglighet, där 11% av koderna nämnde mina grupper. 7% av dessa koder nämnde båda, 2% var osäkra och 1% nämnde endast de äldre.

Gemensamt för alla de vanligaste sökorden var deras relativt låga andel kodade stycken där äldre och/eller funktionsnedsatta nämndes. Enda undantaget var sökordet äldre.

4.2 Fördjupad översiktsplan Nyhamnen

Den fördjupade översiktsplanen över Nyhamnen hade totalt 101 koder. Tillgänglighet hade flest koder med 48 därefter kom funktionsnedsättning med 35 och sist ålder med 18. Den största kategorin hade 10% relevanta koder. Dessa var jämt uppdelade mellan båda grupperna, äldre och osäkra. 9% av koderna för funktionsnedsättning berörde både äldre och funktionsnedsatta. Majoriteten av dessa, 6%, nämnde båda grupperna och 3% nämnde äldre specifikt. Funktionsnedsatta nämndes aldrig exklusivt.

Tabell 5. Resultat av innehållsanalys över den fördjupade översiktsplanen för Nyhamnen.

Fördjupad översiktsplan över Nyhamnen		Antal kodade stycken	Antal stycken där båda grupper inkluderas	Andel stycken där båda grupper inkluderas	Antal stycken där äldre inkluderas	Andel stycken där äldre inkluderas	Antal stycken där funktionsnedsatta inkluderas	Andel stycken där funktionsnedsatta inkluderas	Antal osäkra stycken	Andel osäkra stycken	Total andel kommenterade stycken	
Kategori	Sökord											
Tillgänglighet	Tillgänglighet	13		0%	1	8%		0%	1	8%	15%	
	Tillgång	11		0%		0%		0%		0%	0%	
	Tillgänglig	4	1	25%		0%		0%		0%	25%	
	Tillgängliga	1		0%		0%		0%		0%	0%	
	Barriär	17		0%		0%		0%		0%	0%	
	LSS	2	2	100%		0%		0%		0%	100%	
	Total tillgänglighet	48	3	6%	1	2%	0	0%	1	2%	10%	
Funktionsnedsättning	Funktionsnedsättning	1	1	100%		0%		0%		0%	100%	
	Funktionshinder	1	1	100%		0%		0%		0%	100%	
	Orienterbar	4		0%		0%		0%		0%	0%	
	Rörelse	5		0%	1	20%		0%		0%	20%	
	Röra	6		0%		0%		0%		0%	0%	
	Hälsa	6		0%		0%		0%		0%	0%	
	Samhällsservice	12	1	8%		0%		0%		0%	8%	
		Total funktionsnedsättning	35	2	6%	1	3%	0	0%	0	0%	9%
	Ålder	Barn	7		0%	1	14%		0%		0%	14%
Äldre		4	2	50%	1	25%		0%		0%	75%	
Älder		6	2	33%		0%		0%	2	33%	67%	
Äldrar		1		0%		0%		0%		0%	0%	
		Total ålder	18	4	22%	2	11%	0	0%	2	11%	44%

Ålder var kategorin med högst andel signifikanta koder, 44%. Kategorierna för osäkra och äldre hade lika stor andel av dessa, 11%, medan båda grupperna hade 22%.

Det var färre sökord som hade träffar i FÖP:n än ÖP:n men fördelningen var relativt lik.

Sambandet av många kodade stycken och få som inkluderade äldre och/eller funktionsnedsatta gällde även här.

4.3 Detaljplan 5611 (Smörkajen)

Detaljplanen för Smörkajen hade 41 koder totalt. Grupperna funktionsnedsättningar och ålder hade 8 medan tillgänglighet hade 25. För tillgänglighet var det 4% av dessa som kopplades till funktionsnedsatta och äldre. För de andra två var det 25%. Kategorin funktionsnedsättning var den enda som hade koder som berörde äldre och funktionsnedsatta utan att vara osäkert.

Tabell 6. Resultat av innehållsanalys över detaljplan 5611 (Smörkajen).

Detaljplan 5611 (Smörkajen)		Antal kodade stycken	Antal stycken där båda grupper inkluderas	Andel stycken där båda grupper inkluderas	Antal stycken där äldre inkluderas	Andel stycken där äldre inkluderas	Antal stycken där funktionsnedsatta inkluderas	Andel stycken där funktionsnedsatta inkluderas	Antal osäkra stycken	Andel osäkra stycken	Total andel kommenterade stycken
Kategori	Sökord										
Tillgänglighet	Tillgänglighet	6		0%		0%		0%	1	17%	17%
	Tillgång	4		0%		0%		0%		0%	0%
	Tillgänglig	13		0%		0%		0%		0%	0%
	Barriärer	2		0%		0%		0%		0%	0%
		Total tillgänglighet	25	0	0%	0	0%	0	0%	1	4%
Funktionsnedsättning	Rörelse	3	1	33%		0%		0%		0%	33%
	Röra	1		0%		0%		0%		0%	0%
	Hälsa	4		0%		0%		0%		0%	0%
		Total funktionsnedsättning	8	1	13%	0	0%	0	0%	0	0%
Ålder	Barn	4		0%		0%		0%		0%	0%
	Vuxna	1		0%		0%		0%		0%	0%
	Äldre	1		0%		0%		0%		0%	0%
	Älder	2		0%		0%		0%	2	100%	100%
	Total ålder	8	0	0%	0	0%	0	0%	2	25%	25%

Detta var planeringsdokumentet med lägst antal träffande sökord. Olika varianter av tillgänglig är fortfarande vanligast. Inga sökord hade tillräckligt många träffar för att uttrycka sig säkert om det finns ett samband mellan antal kodade stycken och andel som inkluderar äldre och/eller funktionsnedsatta.

4.4 Sammanfattning

ÖP:n har i särklass flest koder, cirka dubbelt så många som FÖP:n och kring fyra gånger som DP:n. ÖP:n och FÖP:n hade relativt lik fördelning av kodade stycken, och sökord, inom kategorierna. DP:n sticker ut från dem med sin skeva fördelning av koder och sökord då alla utom en kod hamnade under gruppen andel osäkra stycken i dokumentet.

Majoriteten av sökorden inkluderade ej äldre eller funktionsnedsatta. När grupperna inkluderades var det generellt när sökordet var mycket specifikt, exempelvis LSS, SÄBO eller funktionsnedsättning. Överlag är det tydligt att båda grupperna diskuteras relativt sällan. Olika varianter av tillgänglig var konsekvent de vanligaste sökorden. Denna analys är samma för alla planeringsdokumenten.

Både ÖP:n och FÖP:n har relativt få osäkra stycken. När uppfattade problem nämns och lösningar diskuteras brukar båda dessa rättfärdigas. Genom att inkludera hur problemet påverkar utsatta grupper negativt förtydligas kommunens ståndpunkt vilket också har lett till en tydligare kodning. Exempelvis när barriärer diskuteras lyfts det ofta hur mina grupper och barn påverkas extra hårt av dem (ibid. s. 49). DP:n särskiljer sig här då majoriteten av de kodade styckena var osäkra. Detta berodde på att det generellt är den praktiska lösningen som diskuteras. Med föregående exempel i åtanke är det bara hur barriärerna ska hanteras som beskrivs, inte varför eller vilka grupper som kommer påverkas mest av det.

Sammanfattningsvis var det sällan som äldre och/eller funktionsnedsatta syntes i det kodade materialet. Utöver det var den tydligaste trenden som uppstod efter kodningen att majoriteten av relevanta stycken nämner båda grupperna men att de två kategorier som diskuterar specifikt funktionsnedsättning och ålder har en högre andel av sina tillhörande grupper. Alltså, *äldre* syntes framförallt inom kategorin *ålder* och *funktionsnedsatta* i *funktionsnedsättning*. Dock var det mycket sällan koder passade in i gruppen andel stycken där funktionsnedsatta nämns, endast en kod för översiktsplanen och noll för övriga plandokument. Alltså en (1) kod på 289. Äldre inkluderades oftare, framförallt i den fördjupade översiktsplanen för Nyhamnen reflekterades det kring äldre.

5 ANALYS

Med resultatet presenterade kommer jag nu gå igenom och analysera de kodade styckena från innehållsanalysen utifrån mitt teoretiska ramverk. Analysen kommer struktureras utifrån de fyra teman som presenterades under resultaten: stycken där båda grupper inkluderas, stycken där äldre inkluderas, stycken där funktionsnedsatta inkluderas och osäkra stycken.

Alla feta markeringar är tillagda av författaren för att framhäva signifikans.

5.1 Stycken där både äldre och funktionsnedsatta inkluderas

5.1.1 Två av många utsatta grupper

Som resultaten visade var det vanligare att funktionsnedsatta och äldre inkluderades samtidigt i styckena än att någon grupp berördes utan den andra. Dessutom nämndes de oftast i kontext av andra utsatta grupper. Två stycken som tydligt exemplifierar detta är:

Lättillgänglig samhällsservice är en viktig jämlikhetsfråga för alla, oavsett ålder, funktionsnedsättning och kön. Därför är angoringsmöjligheter för bil och närhet till kollektivtrafik-, gång- och cykelstråk viktigt. Närheten till Malmö C gör att Nyhamnen även har potential att rymma samhällsservice av regional betydelse, till exempel en skola med speciell utbildningsprofil. (Malmö stad 2019, s. 26).

[...]

Tillgång till samhällsservice av hög kvalitet är en grundförutsättning för att kunna leva ett gott liv, oavsett livsskede. **Närhet till och god tillgänglighet till samhällsservice är särskilt väsentligt för stadens äldre och personer med någon form av funktionsnedsättning.** Närhet är också en viktig aspekt från ett genus- och jämställdhetsperspektiv och för att minska behovet av transporter med bil. (Malmö stad 2018, s. 28).

I det första citatet beskrivs det att närhet till samhällsservice för alla är viktigt, framförallt ur ett jämlikhetsperspektiv. Därför ska tillgängligheten vara god med bil, kollektivtrafik och cykel. Det andra utdraget säger att tillgång till högkvalitativ samhällsservice är extra viktigt för äldre och de med funktionsnedsättningar men även ur ett genus- och jämlikhetsperspektiv.

I dessa citat antar kommunen ett mesoperspektiv då fokus ligger på tillgänglighet till staden i vidare mening. Det kan också finnas ett mikroperspektiv i det andra citatet, då närhet är fokuset. Vidare är tillgänglighetsaspekten nära kopplad till aktivitetsdiamanten (Hedvall 2009), då tre av dess fyra aspekter lyfts. Subjektet är de utsatta grupperna, objektet är tillgång till samhällsservice och miljön är hur stadsdelen ska utformas på sådant vis så att närhet och tillgänglighet privilegieras. Dessa aspekter inkluderas och jag tolkar det som att kommunen vill förmedla att de har arbetat aktivt med att visa på ett utvecklat tillgänglighetsarbete.

Samtidigt ser vi en positiv beskrivning av dessa grupper, då deras situation problematiseras och potentiellt ökat behov av stöd lyfts. Grupperna verkar således tillhöra Lind Palickis andra cirkel (se figur 1), normaliserade avvikelser, då det förs en problematiserande konversation kring deras behov. Vidare särskiljs inte äldre och funktionsnedsatta, utan de beskrivs som två av flera grupper som kan behöva extra stöd.

Denna funktion i texten, att de radas upp tillsammans med andra utsatta grupper, är vanligt förekommande i de koder som nämner både äldre och funktionsnedsatta samtidigt. I denna kontext är det sällan som specifika lösningar för problem kopplade till just äldre eller funktionsnedsatta lyfts, utan grupperna klumpas snarare ihop med flera andra. Det saknas en specificitet som särskiljer dem och lyfter deras unika situation. Två exempel på detta ges nedan:

Fotgängare ska ha god tillgänglighet i hela Malmö. **Oavsett ålder, kön och fysisk förmåga, ska alla tryggt kunna röra sig till fots i hela staden**, utan oönskade omvägar, nivåskillnader eller dröjsmål och utan källor till osäkerhet. Fler trygga och säkra korsningspunkter med annan trafik ska åstadkommas. (Malmö stad 2018, s. 40).

[...]

I utformningen av staden ligger flera påverkansfaktorer för att uppnå ett mer jämlikt och jämställt samhälle. Stadens form, gestaltning och funktioner påverkar även barns möjligheter till goda uppväxtvillkor. **En byggd miljö som sätter människan i fokus och är inriktad på livet på gatunivån, ger förutsättningar för trygga och inkluderande platser där människor med skiftande socioekonomisk bakgrund, ålder, kön, etnicitet och funktionshinder kan bo, besöka och verka i.** (Malmö stad 2019, s. 36).

Båda dessa citat visar på Malmö stads vilja att skapa en trevlig, trygg och hållbar stad för alla. Social hållbarhet är ett fokusområde för kommunen och dessa citat visar det tydligt. Risken med att inte ge specifika grupper eget utrymme är att dessas behov kan glömmas bort eller aktivt ignoreras. Jag tolkar detta som ett strukturellt perspektiv med objektiva undertoner. Malmö stad fokuserar på strukturella förändringar som förbättrar situationen för så många som möjligt med utgångspunkt i PBL. Lagen förtäljer att alla, oavsett rörelse- eller orienteringsförmåga, ska kunna ta sig till och nyttja offentligt tillgängliga rum (Boverket 2021).

5.1.2 SÄBO, LSS och samhällsservice

Trots att äldre och funktionsnedsatta sällan sätts i förgrunden och ges eget utrymme så förekommer det. De tydligaste exemplen på detta är när SÄBO och LSS nämns.

Det är en stor utmaning för den kommunala organisationen och ekonomin att tillgodose ett ständigt växande behov av förskolor, grundskolor, anläggningar för fysisk aktivitet, SÄBO och LSSbostäder [sic]. Enligt den senaste befolkningsprognosen kommer antalet barn i förskoleålder att öka med 10 % fram till 2027, i grundskoleåldern med 28 % och i gymnasieåldern

med 40 %. **Även de äldre kommer att öka kraftigt – fram till 2027 beräknas åldersgruppen 65–84 år öka med ca 22 %.** (Malmö stad 2018, s. 28).

[...]

Behovet av särskilda boendeformer för äldre bedöms på sikt öka, samtidigt som det finns en målsättning att erbjuda LSS-bostäder och bostäder för sociala ändamål i alla delar av staden. Översiktsplanen för Nyhamnen genererar även behov av en vårdcentral. (Malmö stad 2019, s. 26)

Särskilda bostäder för äldre, socialt utsatta samt ett förväntat behov på ca 100 LSS-bostäder ska vara integrerade i övrig bebyggelse. (ibid. s. 27).

Det första utdraget beskriver att befolkningen kommer öka, vilket skapar ett växande behov av service, som SÄBO och LSS. De två andra citaten visar att FÖP:n tar detta med sig och beskriver att detta behov kommer omhändertas. Dock är det objektiva perspektivet tydligt här, framförallt då ÖP:n går igenom lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (Malmö stad 2018, s. 29). Kortfattat innebär den att ifall en individ uppfyller vissa kriterier har hen rätten att söka extra stöd. Detta stöd ska komma från kommunen och kan ha flera former som rådgivning eller särskilt anpassad bostad, för att nämna två. En aspekt som är viktig är hur LSS inte berör de typer av nedsättningar som kommer naturligt med ålder utan med större och varaktiga funktionsnedsättningar som har annan grund (Riksdagsförvaltningen 2021a). SÄBO, särskilt boende för äldre, har samma syfte som LSS; att äldre ska kunna leva fullgoda liv trots funktionshinder. Även här har kommunen ansvaret (Riksdagsförvaltningen 2021b).

Det objektiva perspektivet är tydligt då äldre och funktionsnedsatta inkluderas när det finns laglig press på kommunen att göra så. Något som förstärks av att det enda tillfället då rörelsehindrade nämns i DP:n är i detta stycke:

Enligt Boverkets byggregler ska angöring kunna ske inom 25 meters gångavstånd från tillgängliga och användbara entréer till bostadshus, centrumfunktioner och arbetsplatser. Besöksparkering för rörelsehindrades fordon ska kunna ordnas inom 25 meter från tillgängliga och användbara entréer. (Malmö stad 2020, s. 19).

Vidare är det också ett uttryck för positiv ålderism/ableism eftersom grupperna ges extra stöd på grund av sin utsatthet. Samtidigt är det tydligt att de tillhör andra cirkeln av den tredelade normalfördelningsmodellen då grupperna inkluderas när någonting i den byggda miljön problematiseras.

Relaterat till ovanstående är hur kommunen diskuterar samhällsservice och hur äldre och funktionsnedsatta relateras till det. Kommuner ansvarar för flera aspekter av samhällsservice, varutav vissa är obligatoriska. Exempelvis social omsorg och för-, grund-, gymnasieskola samt kommunal vuxenutbildning (Sveriges Kommuner och Regioner 2021, 2022). I ÖP:n

nämns samhällsservice i 18 stycken, FÖP:n 12 och DP:n 0 men endast i ett stycke från FÖP:n relateras det till äldre och funktionsnedsatta:

Lättillgänglig samhällsservice är en viktig jämlikhetsfråga för alla, oavsett ålder, funktionsnedsättning och kön. Därför är angöringsmöjligheter för bil och närhet till kollektivtrafik-, gång- och cykelstråk viktigt. Närheten till Malmö C gör att Nyhamnen även har potential att rymma samhällsservice av regional betydelse, till exempel en skola med speciell utbildningsprofil. (Malmö stad 2019, s. 26).

En grupp som istället ofta relateras till samhällsservice är barn, då den service som framförallt nämns är utbildning. Citatet ovan är ett exempel på detta, men det finns många fler:

Malmö ska vara en stad med nära tillgång till samhällsservice av olika slag. All planering ska sträva efter att lokalisera offentlig service nära bostäder. Att prioritera plats för förskolor och skolor, såväl i den existerande staden som i utbyggnads- och omvandlingsområden, är viktigt. Tillgången till mark är dock begränsad och det krävs nytänkande och ifrågasättande av konventionella lösningar för att säkerställa utrymme för samhällsfunktioner som behöver stor plats. (Malmö stad 2018, s. 14).

Befolkningstillväxten som förväntas i Malmö de närmaste åren sätter press på såväl bostadsförsörjningen som utbyggnad av samhällsservice – främst skolor och förskolor – och plats för arbetsplatser av varierande slag. En betydande del av ökningen kommer sannolikt att vara ett resultat av senare tids migration till Sverige. Situationen utmanar rådande förhållanden och kräver prioriteringar på såväl kort som lång sikt. (ibid. s. 65).

Den senaste befolkningsprognosen pekar mot att Malmös invånarantal år 2027 kommer att vara omkring 378 000. Det betyder en genomsnittlig tillväxt per år på omkring 5 000 invånare, vilket motsvarar den befolkningsökning som förutsattes i arbetet med gällande översiktsplan. Det innebär ett behov av omkring 1 900 bostäder per år. **Ökningen är som högst i gymnasie- och grundskoleåldrarna samt bland äldre, vilket sammantaget ställer särskilda krav på välfärdsverksamheter och utbyggnad av samhällsservice.** (ibid.).

Dessa tre stycken visar på att det förväntas ske en befolkningsökning och att denna kommer sätta press på samhällsservice, framförallt förskolor och skolor. Intressant här är att även ifall en åldrande befolkning lyfts och beskrivs som att den kommer ställa ”särskilda krav på [...] utbyggnad av samhällsservice” (ibid.) är fortfarande det enda exemplet på denna utbyggnad utbildningslokaler. Barn och ungas behov av samhällsservice lyfts tydligt och lösningar på framtida problematik behandlas, bland annat genom att uttrycka acceptans för högre driftkostnader och ytbehov:

När staden växer krävs stora investeringar för infrastruktur och samhällsservice av olika slag, anläggning av gator och parker med mera. Detta gäller oavsett om staden växer inåt eller breder ut sig över omlandet. Ur vissa aspekter kan en glest utbredd stad framstå som kommunalekonomiskt mer fördelaktig och enklare att genomföra. Att bygga staden tätare kan innebära komplexa genomförandeprocesser och i vissa avseenden mer kostnadskrävande lösningar. **Utifrån ett helhetsperspektiv har den täta staden dock fler fördelar och är både samhällsekonomiskt och kommunalekonomiskt mer resurseffektiv. Att kostnader för vissa yteffektiva lösningar kan bli höga i enskilda fall måste därför tillåtas och acceptans ges för ökade drifts- och underhållskostnader som uppkommer i en tätare stad där fler människor nyttjar infrastruktur, lokaler och allmänna platser. Kortsiktiga ekonomiska bedömningar måste vägas mot alternativet, det vill säga att bygga ut staden utåt.** (ibid. s. 20).

Att samhällsservice inriktad mot äldre och funktionsnedsatta inte diskuteras på samma sätt, med tydliga exempel och argumentation kring vilka funktioner som kan utvecklas är uppseendeväckande. Framförallt då Malmö stad benämner deras behov som viktiga. Ett visst antagande om obligatorisk ungdomlighet syns således, då det är de yngres behov som lyfts och de äldres som ignoreras.

Även i det stycke där äldre och funktionsnedsatta inkluderas berörs inte vilken form av samhällsservice som är viktig, istället benämns det i kontexten av jämlikhet och fysisk tillgänglighet. Utifrån den cirkulära tredelade normalfördelningsmodellen (se figur 1) blir detta svårtytt. Äldre och funktionsnedsatta inkluderas, om än sparsamt, i ett av de kommunala dokumenten relaterat till samhällsservice vilket antyder tillhörighet till den andra cirkeln. Samtidigt berörs inte vad som gör grupperna avvikande, alltså samhällsservicen som framförallt skulle vara menad åt dem, och de inkluderas sällan. Med det resonemanget hamnar de närmre den tredje cirkeln, då deras behov utesluts från diskursen och istället förs en mer generell konversation kring vikten av tillgänglighet till viktiga funktioner i samhället för alla. Grupperna problematiseras men inte utifrån sina behov. Detta skapar också en negativ tolkning, då de endast lyfts som problematiska utan att utveckla hur kommunen ska stödja dem.

5.1.3 Trygghet, hälsa, barriärer och grönbå områden

Genomgående för alla texterna är att Malmö stad lägger stort fokus på grönbå ytor och tillgängligheten till dessa. Kommunen presenterar en vy där dessa platser, som parker och havet, skapar en mer hållbar stad för alla dess invånare. Äldre och funktionsnedsatta syns i flera exempel på detta, framförallt i diskussioner kring trygghet och hälsa.

Trygghet nämns flera gånger i texterna. Ett exempel där mina grupper inkluderas är:

Attraktiva gaturum inbjuder till lägre och jämnare hastigheter och förbättrar samspelet med andra i trafiken, minskar säkerhetsrisker och utsläpp till närmiljön. **Malmö ska vara en trafiksäker stad där alla kan förflytta sig på ett tryggt sätt med speciell omtanke om funktionshindrade, äldre och barn.** Inriktningen är att dämpa trafikens tempo. (ibid. s. 16).

[...]

I utformningen av staden ligger flera påverkansfaktorer för att uppnå ett mer jämlikt och jämställt samhälle. Stadens form, gestaltning och funktioner påverkar även barns möjligheter till goda uppväxtvillkor. **En byggd miljö som sätter människan i fokus och är inriktad på livet på gatunivån, ger förutsättningar för trygga och inkluderande platser där människor med skiftande socioekonomisk bakgrund, ålder, kön, etnicitet och funktionshinder kan bo, besöka och verka i.** (Malmö stad 2019, s. 36)

Utdragen beskriver hur och att alla i samhället ska kunna röra sig tryggt. Oavsett vem du är ska exempelvis trafiksäkerhet säkerställa ett socialt hållbart samhälle där alla kan ta sig dit de vill. Här kopplas attraktiva gaturum med trafiksäkerhet och minskad miljöpåverkan. Vidare är det mänskliga perspektivet tydligt och kommunens vilja att fokusera på jämställdhet. Vikten av att alla ska känna sig trygga lyfts men ”speciell omtanke [behövs för] funktionshindrade, äldre och barn” (Malmö stad 2018, s. 16). Äldre och funktionsnedsatta placeras här tydligt i den andra cirkeln av den cirkulära tredelade normalfördelningsmodellen då deras utsatta situation problematiseras. Vidare kan aktivitetsdiamanten appliceras här då alla aspekter av den är relevanta med tanke på den speciella omtanke kommunen har gentemot de tre utsatta grupperna. Subjekten är funktionsnedsatta, äldre och barn och objektet är trafiksäkerhet. Den artefaktuella och naturliga miljön är de tekniker som används i planeringen för att skapa trafiksäkerhet, det vill säga lägre och jämnare hastigheter. Eftersom dessa grupper lyfts utöver andra ges även den mänskliga miljön åtanke och hur olika individer kan komma att påverkas av förändringarna som föreslås. Kommunen verkar således ha arbetat för en utvecklad tillgänglighet genom sin strävan mot en tillgänglig, hållbar och attraktiv stad. Samtidigt utvecklas det inte, utöver trafiksäkerhet, hur denna tillgänglighet ska uppnås. Därför finns det tecken på ett strukturellt perspektiv och objektiv normalfunktion. Mobilitetshindrade individer berörs inte utan kommunen ger en bild som ska vara så bra som möjligt för så många som möjligt.

En annan aspekt av trygghet är hur orienteringsbar staden är. Framförallt för äldre och funktionsnedsatta, då det offentliga rummet kan vara svårnavigerat och manövrerat för dessa grupper (de Oliveira Neto & Kofuji 2016). Dessutom är det lagstadgat i PBL att byggnader och tomter ska vara tillgänglighet för individer med nedsatt orienteringsförmåga (Boverket 2021).

I både ÖP:n och FÖP:n finns det flera exempel på när detta diskuteras, men DP:n saknar det helt. Dock kopplas orientering och orienteringsförmåga direkt endast en gång till äldre och noll gånger till funktionsnedsatta:

Stadsplaneringen ska möta ett förväntat ökat behov av SÄBO (särskilda boendeformer). **Bostäder för äldre ska integreras i det övriga bostadsbeståndet och ha god tillgänglighet för personer med förflyttningshjälpmedel eller nedsatt orienteringsförmåga.** (Malmö stad 2018, s. 29)

Utdraget visar att kommunen lyfter vikten av att göra SÄBO lättillgängliga för individer med mobilitetsproblem eller nedsatt orienteringsförmåga. När kommunen diskuterar orienteringsbarhet i övriga texten hamnar fokus på tydlighet och social hållbarhet:

På en övergripande stadsbyggnadsnivå sammanfaller strategier för trygghet och jämställdhet i hög grad med strategin att bygga en tätare, funktionsblandad stad. Nyttjandet av staden ska bli mer jämställt. Kvinnor och män använder staden olika, vilket behöver synliggöras och belysas i all planering. Exempelvis tenderar män att köra mer bil än kvinnor, kvinnor går, cyklar och åker kollektivt mer än män. Kvinnor känner sig i högre utsträckning otrygga i det offentliga rummet. **Jämställdhetsperspektiv ska finnas med i arbetet för att uppnå trygghet i stadsmiljön som ger varje kvinna och man, flicka och pojke rätt till personlig säkerhet och rörelsefrihet. Syftena är främst att befolka stadsrummen, öka människors rörelser i staden, minska trafikens barriäreffekter samt göra stadens rum tydliga, överskådliga och orienterbara.** (ibid. s. 16)

De allra flesta förflyttar sig dagligen mer eller mindre långt till fots. Praktiskt taget alla förflyttningar börjar och slutar gång, oavsett vilka färdmedel som används i övrigt. **Gångtrafik har stor betydelse som trafikslag och behöver prioriteras högre. Fotgängare är ”positiva trafikmängder” som ger folkliv och hälsa. En tät funktionsblandad stad med ett finmaskigt gatunät ger goda grundförutsättningar för att människor ska röra sig till fots. Samtidigt krävs ett större fokus på såväl säkerhet som trygghet, komfort, skötsel, utformning och orienterbarhet för att stimulera till att fler går.** (ibid. s. 40)

[...]

Inslag av högre byggnader kan utgöra landmärken som underlättar orienterbarheten i stadsdelen. Höga hus ska placeras i framträdande lägen, exempelvis som fondmotiv. Det är särskilt viktigt att de får god kvalitet avseende arkitektur och materialval. Konsekvenser av höga hus ska studeras noga så att acceptabla ljusförhållanden och ett bra mikroklimat kan uppnås. (Malmö stad 2019, s. 30)

Trygghet i stadsmiljön för människor i livets alla skeden ska uppnås genom funktionsblandad bebyggelse, god orienterbarhet i gaturummet, att entréer placeras mot gatan och god belysning. Tillgänglighetsaspekter ska alltid beaktas i planeringen. Genom att samutnyttja ytor, exempelvis för olika former av fritidsaktiviteter med parkmark, kan fler nyttja stadsmiljöerna i sin vardag. Insatser i Nyhamnen som leder till minskad ojämlikhet i hälsa bland malmöborna ska främjas. (ibid. s. 36)

De två första utdragen beskriver hur Malmö stad vill öka mängden fotgängare i kommunen, då gång har en mängd positiva effekter på både individer och omgivning. Vidare belyses vikten av att dessa lösningar ska vara tillgängliga för alla. Det diskuteras dock hur saker som orienteringsbarhet kommer behöva förbättras. De två nedre citaten ger exempel på hur denna förbättring kan ske. Framförallt genom en funktionsblandad byggd miljö med tydliga landmärken, exempelvis genom höga byggnader.

Dessa utdrag är representativa för hur kommunen behandlar orienteringsbarhet. I ÖP:n lyfts dess vikt och i FÖP:n ges lösningen. Både problemformuleringen och lösningen visar på ett strukturellt perspektiv, där gruppen sätts framför individen. Jag tolkar problemlösningen som ett uttryck för obligatorisk normalfunktion också, eftersom det antas att utstickande byggnader kan vara vägledande. Detta kan vara problematiskt ifall någon har nedsatt syn och inte kan särskilja dessa byggnader från den övriga byggda miljön. Även för vissa med kognitiva nedsättningar kan det vara svårt att använda större byggnader som landmärken. Exempelvis visar Covaci m.fl. (2015) hur landskapsigenkänning kan vara problematiskt för de

med kognitiva nedsättningar, framförallt i fall då förhållandena och den visuella bilden förändras genom saker som regn och mörker. Även att hitta landmärken och koppla dessa till landskapets utformning visade sig vara svårt för studiens deltagare. Ur detta perspektiv visar kommunens användande av stora byggnader utomhus som huvudsakligt orienteringsmedel på antagande kring obligatorisk normalfunktion, då problematiken som ex. Covaci m.fl. (ibid.) lyfter inte problematiseras och bearbetas.

Ett ämne nära kopplat till trygghet är hälsa. Hälsa är ett tema som återkommer i texterna, generellt i kontext av grönbå miljöer. Malmö stad drar en tydlig koppling mellan en välmående befolkning, både fysiskt och mentalt, och lättillgängliga parker, naturområden osv:

God tillgång till platser för olika typer av fritidsaktiviteter, såväl organiserade inom föreningslivet som för spontanidrott är betydelsefullt för staden och dess invånare ur en lång rad olika aspekter, exempelvis folkhälsa, integration och attraktivitet. För att uppnå ett effektivt markutnyttjande och rymma ytkrävande anläggningar flera behov på liten yta är det nödvändigt med nytänkande och multifunktionella lösningar. (Malmö stad 2018, s. 28).

Malmö har en stor potential att bli en stad där "alla" cyklar. En stad där invånare och besökare snabbt och enkelt kan ta sig fram med cykel innebär att en tystare och lugnare stadsmiljö kan skapas och att negativ påverkan på miljön globalt sett minskar. **När allt fler cyklar innebär det fördelar för folkhälsan och det kan bidra till ett stärkt varumärke för staden.** (ibid. s. 41).

Närhet till kollektivtrafik och utemiljöer som gynnar trygg gång- och cykeltrafik bidrar till ökad fysisk aktivitet och bättre luftkvalitet. Med möjlighet till motion och utevistelse förbättras konditionen och framtida hjärt- och kärlsjukdomar har bättre förutsättningar att undvikas. Att kunna göra dagliga inköp på gångavstånd bidrar till bättre hälsa och minskar därtill stadens miljöpåverkan. Hälsan är också beroende av omgivningsfaktorer som buller och föroreningar. (ibid. s. 48).

[...]

Det finns ett starkt samband mellan stadens utformning och människors hälsa. **Stadsplaneringen kan bidra till god folkhälsa bland annat genom att underlätta för fysisk aktivitet och social interaktion, minskad segregation, ökad trygghet, tillit och sociala möjligheter samt skapa förutsättningar för en hållbar och blandad stad.** Ökad tillit mellan människor och till samhällets institutioner samt möjlighet till delaktighet är viktiga aspekter som påverkar folkhälsan. (Malmö stad 2019, s. 37)

Rörelse, genom gång, cykling, fritidsaktiviteter med mera, kopplas till tillgång av grönbå ytor och presenteras som något viktigt och eftersträvansvärt. Ett exempel som lyfter äldre och funktionsnedsatta är:

Ett mångsidigt utbud av mötesplatser, grönskande stadsrum och parker, natur-, och rekreationsområden, fritids- och idrottsanläggningar – som ger möjlighet till rekreation, idrott och lek för alla åldrar och grupper i samhället – ger förutsättningar för god hälsa och välfärd. Alla samhällsgrupper ska ha samma villkor genom närhet till stora parker, oavsett boendeform eller stadsdel. Tillgång till parker inom korta avstånd ger upphov till ökad fysisk aktivitet som i sin tur ger minskad risk för flera livsstilsrelaterade sjukdomar och förbättrad mental hälsa. Inte minst för stadens barn är utemiljön en betydelsefull del av vardagen vilken har stor inverkan på barns sociala, fysiska/motoriska och mentala utveckling. (Malmö stad 2018, s. 17)

Alla i kommunen ska ha enkel tillgång till trevliga blågröna områden för att förbättra sin hälsa. Även om äldre och funktionsnedsatta inte nämns specifikt anser jag att de faller in under ”för alla åldrar och grupper i samhället [...] Alla samhällsgrupper” (ibid.). Framförallt med tanke på hur översiktsplanen diskuterar tillgången till naturnära rekreation senare i texten:

Gröna närmiljöer vid bostäder, skolor, förskolor, vårdinrättningar ska utformas så att behov tillgodoses för **grupper som inte har möjlighet att ta sig långa sträckor, exempelvis funktionshindrade, äldre och barn.** (ibid. s. 49).

En förutsättning för att park- och rekreationsområden ska användas regelbundet är att de finns på korta avstånd från bostäder och arbetsplatser. **Långa avstånd och barriärer är särskilt ett hinder för barn, äldre och personer med funktionshinder.** För platser belägna långt från stora park- och naturområden är det extra viktigt med ett nätverk av rekreativa grönblå närmiljöer. (ibid.)

I dessa exempel beskriver kommunen hur närhet till gröna platser är viktigt och att tillgången till dessa ska vara så enkel som möjligt. Framförallt med tanke på de som har svårt att ta sig längre sträckor, alltså äldre, funktionsnedsatta och barn.

I kontext av hälsa syns således äldre och funktionsnedsatta relativt väl och det uttrycks en vilja att ge dem samma möjligheter som andra medborgare att ha tillgång till blågröna områden. Jag tolkar detta som ett strukturellt-, objektiva, mesoperspektiv som behandlar grupperna utifrån ett positivt förhållningssätt, alltså ge dem förmåner för att lyfta upp och göra dem normalfungerande. Deras tillstånd problematiseras, vilket innebär att de hamnar i den andra cirkeln av den tredelade normalfördelningsmodellen.

Ett ämne som ofta lyfts i samma kontext, och i förra exemplet, är barriärer. Flera olika sorters barriärer diskuteras i materialet. I både DP:n och FÖP:n användes ordet framförallt för att beskriva olika former av kustskydd mot höga vattenstånd (se ex. Malmö stad 2019, ss. 42–43, 2020, s. 30). I FÖP:n finns det dock några undantag och i ÖP:n diskuteras det vid flera tillfällen hur ”mentala och fysiska barriärer” (Malmö stad 2018, s. 34) negativt påverkar befolkningen:

Trafik från Västkustvägen och Stockholmsvägen leds idag genom Nyhamnen, bland annat för att nå Västra hamnen. **Trafikens buller, utsläpp och barriäreffekter kan utgöra ett hot mot områdets utveckling och attraktivitet.** Utbyggnaden i sig själv kan också medföra ökad trafik som längs stadshuvudgatorna kan ge negativa konsekvenser avseende miljö kvalitetsnormerna för luft och riktvärdena för buller. Teknikutveckling och ökat hållbart resande kan dock minska de negativa miljökonsekvenserna. Området är i vissa delar redan bullerutsatt från biltrafik, verksamheter i hamnen, från fartyg, och från tågtrafik. På särskilt belastade platser kan trafikregleringar och liknande åtgärder erfordras. En särskild utmaning ligger i att hitta åtgärder som både förbättrar luftkvaliteten och samtidigt är positivt för bullersituationen. (Malmö stad 2019, s. 62).

[...]

Kombinationen av ett blandat utbud av verksamheter, olika bostadstyper och upplåtelseformer, samt minskade barriäreffekter till den övriga staden, ökar folklivet och därmed tryggheten. Blandning och kopplingar underlättar också för möten och nätverk mellan människor med olika bakgrund, och gör att fler förebilder och valmöjligheter blir synliga med vidgade sociala kontakter. [...] Stadsplaneringen ska bidra till att överbygga fysiska och mentala barriärer för att individers sociala sfärer och influensområden ska vidgas. (Malmö stad 2018, s. 48).

Kommissionen för ett socialt hållbart Malmö pekar på att behovet av att bryta barriärer inom Malmö, såväl fysiska som mentala. Fysiska barriärer kan omvandlas till sammanlänkande områden. Satsningar krävs på platser som har svaga incitament för marknadens investeringar. Tydliga kommunala initiativ ska visa på vilka platser Malmö stad avser att genomföra stadsutvecklingsprojekt. (ibid. s. 66).

I dessa citat ser vi hur Malmö stad vill förminska och bryta barriäreffekter av flera anledningar. Social hållbarhet syns som en av de stora, då det finns en uttryckt vilja att inkludera och skapa social sammanhållning. Att arbeta mot en hållbar gemenskap så som Demsey m.fl. (2011) beskriver det. Även trygghet och hälsa anses förbättras då fler kommer vara ute i rörelse. En intressant aspekt av kommunens begreppsanvändning är hur de använder uttrycket mentala och fysiska barriärer. Fysiska barriärer är relativt tydliga i texten. Exempelvis vägar, industri eller oframkomlig terräng. Vägar lyfts framförallt som det stora hindret som behöver överbyggas för att skapa mer rörelse och sammanhållning i staden:

Infartsleder ska omvandlas till stadshuvudgator med lägre hastigheter, lugnare trafiktempo och minskad barriärverkan som effekt. I vissa fall kan kapacitet för biltrafik behöva ges lägre prioritet, medan andra transportsätt och vistelsemiljöer utvecklas, för att ge en attraktiv och på alla sätt hållbar stad. (Malmö stad 2018, s. 43).

Att skapa en hållbar stad innebär att det ska vara ett lågt trafiktempo och beroende på situation kan bilen nedprioriteras för att ge alternativa transportsätt utrymme.

I ett stycke inkluderas äldre och funktionsnedsatta i denna kontext:

En förutsättning för att park- och rekreationsområden ska användas regelbundet är att de finnas på korta avstånd från bostäder och arbetsplatser. **Långa avstånd och barriärer är särskilt ett hinder för barn, äldre och personer med funktionshinder.** För platser belägna långt från stora park- och naturområden är det extra viktigt med ett nätverk av rekreativa grönblå närmiljöer. (ibid. s. 49).

Detta är dock enda gången dessa grupper inkluderas i kontext av barriärer. Trots det visar kommunen på varför det behövs och genom denna inkludering visar de att Malmö stad är medvetna om att det kan behövas en utvecklad tankegång kring tillgänglighet för att göra staden tillgänglig för alla. Samtidigt är den obligatoriska normalfunktionen framträdande då äldre och funktionsnedsatta knappt berörs. Som Hamraie (2017) redogör för är det en normalanvändare, om än en expanderad sådan, som det utgås från.

Mentala barriärer är dock mindre tydliga. Vid flera tillfällen nämns båda formerna men endast den fysiska utvecklas. Dock, i två stycken beskrivs det varför mentala barriärer är problematiska och lösningar presenteras:

Malmö präglas av en geografisk närhet mellan stadsdelar av olika karaktär men har samtidigt många påtagliga barriärer som skiljer av närbelägna stadsdelar. De förstärker ibland även mentala skiljelinjer och bidrar till en mer uppdelad stad. Stadens olika delar behöver länkas samman bättre för att skapa förutsättningar för ett mindre segregerat Malmö. Genom att bygga om infartsleder och andra stora huvudgator till stadshuvudgator kan barriärverkan minska och upplevda avstånd mellan stadsdelar brytas. (Malmö stad 2018, ss. 16–17).

Viktiga målpunkter som torg, parker och stationer ska kopplas samman bättre för fotgängare och mentala avstånd minskas genom olika åtgärder, exempelvis tydligare vägvisning. (ibid. s. 40).

I dessa utdrag beskriver Malmö stad hur mentala barriärer är de som uppstår vid otydlighet i det byggda rummet. Framförallt i det andra citatet syns en förståelse för hur bristande tydlighet inom vägvisning kan ha stora, negativa effekter på individens upplevelser av det.

Det är intressant att kommunen visar en medvetenhet kring hur viktigt det är att överbygga mentala hinder också, något som planering ofta missar (se ex. Ryhl 2016). Samtidigt är det ett av få tillfällen då detta sker och standarden är att äldre eller funktionsnedsatta inte inkluderas vilket gör den obligatoriska ungdomligheten och normalfunktionen framträdande.

Sammanfattningsvis gällande barriärer så syns äldre och funktionsnedsatta ibland. Malmö stad visar en medvetenhet kring att dessa grupper kan vara extra utsatta men engagerar sig inte i en inkluderande diskussion där just dessa två grupper lyfts och behandlas. Således tolkar jag det som att de hamnar i utkanten av den andra cirkeln i den tredelade normalfördelningsmodellen. Vidare syns Malmö stads mesoperspektiv, objektiva och strukturella synsätt då majoriteten behandlas framför minoriteten och det är sällan kommunen utvecklar det som krävs av lagen. Obligatorisk normalfunktion och ungdomlighet ses också, då dessa gruppers unika behov sällan berörs.

5.1.4 Två återkommande aspekter: social hållbarhet och mobilitet

Innan jag går vidare till stycken där endast äldre eller funktionsnedsatta nämns och de osäkra kommer jag reflektera kring två aspekter som har varit återkommande i ovanstående analys: social hållbarhet och mobilitet.

Social hållbarhet

Malmö stad beskriver i sin ÖP hur de definierar hållbar utveckling efter ett venndiagram, där de tre hållbarhetsaspekterna går in i varandra och tillsammans skapar hållbar utveckling. Detta är ett populärt sätt att visualisera hållbar utveckling (Moir & Carter 2012; Malmö stad 2018, ss.

11–12). Vidare följer kommunen många av de punkter gällande social hållbarhet som Dempsey m.fl. (2011, s. 291) presenterar i sin litteraturoversikt. Både icke-fysiska faktorer som deltagande i demokratin, social inkludering och kultur och fysiska faktorer som ett attraktivt stadslandskap, fotgängarvänligt och tillgänglig grönblå närmiljö. Tre visande citat är dessa:

Stadsrummet är viktigt för en god samhällsutveckling, som gemensam kontaktyta för möten mellan människor och för att stimulera demokrati och delaktighet. Fler mötesplatser behöver skapas och trygghet och jämställdhet i stadsrummet öka. God folkhälsa är en förutsättning för en positiv utveckling, för välfärd och för tillväxt. Att minska skillnader i hälsa inom staden har hög prioritet. Bäst hälsa och välmående finns hos människor som känner sig delaktiga. Staden stärks socialt av medborgares medverkan och det är väsentligt att inom fysisk planering målinriktat verka för ett ökat deltagande i förändringsprocesser. (Malmö stad 2018, s. 5)

Tillgång till samhällsservice av hög kvalitet är en grundförutsättning för att kunna leva ett gott liv, oavsett livsskede. Närhet till och god tillgänglighet till samhällsservice är särskilt väsentligt för stadens äldre och personer med någon form av funktionsnedsättning. Närhet är också en viktig aspekt från ett genus- och jämställdhetsperspektiv och för att minska behovet av transporter med bil. (ibid. s. 28).

Tillgänglighet till mötesplatser utanför de privata zonerna är grundläggande för ett demokratiskt samhälle. Offentliga platser, torg, parker och gator tillhör alla och möjliggör möten och nätverkande med andra. Närhet till andra människor främjar förståelse och integration. Staden behöver väl fungerande mötesplatser på olika nivåer – bostadsnära på kvartersnivå, lokala på områdesnivå, likväl som i centrala lägen som riktar sig till alla. En bra mötesplats är tillgänglig, välkomnande, helst gratis och utformad så att olika grupper av människor kan mötas. Malmö centrum är en viktig social mötesplats och det är väsentligt att stadsmiljöerna där upplevs som välkomnande, trygga och användbara för alla medborgare. (ibid. s. 47).

I dessa citat ser vi hur kommunen lyfter båda formerna av social hållbarhet som definieras av Dempsey m.fl. (2011). Gemenskapens hållbarhet syns genom hur Malmö stad försöker arbeta för mer inkluderande och integrerade stadsrum. Genom detta arbete beskriver kommunen att bland annat demokrati och trygghet skapas, två centrala aspekter för en välmående gemenskap. Tillgängligheten ges stort utrymme i utdragen vilket visar på arbete för social rättvisa. Att vara nära till livets viktigaste funktioner gör staden både mer rättvis och hållbar, vilket är två av Malmö stads många mål.

En intressant aspekt av social hållbarhet som lyfts i det första och tredje utdraget är demokratiskt deltagande. Detta diskuteras vid flera tillfällen i ÖP:n och en gång i FÖP:n:

Stadsrummets betydelse som gemensam kontaktyta för möten mellan människor och för att stimulera demokrati och delaktighet ökar i takt med att samhället på olika sätt blir allt mer fragmenterat. Planeringen ska med ett helhetsperspektiv på staden verka för det offentliga rummet som demokratisk arena – genom utformning och placering av torg, parker, gator och andra funktioner och genom att alltid beakta aspekter som jämställdhet, trygghet, tillgänglighet, folkhälsa och rättvisa. (Malmö stad 2018, s. 15)

Genom att planera miljöer som stödjer människors möten och interaktion kan stadsplaneringen främja socialt och demokratiskt deltagande. Det kan ske genom en kombination av privata, halvprivata och offentliga ytor som ger förutsättningar för mötesplatser som är välkomnande och tillgängliga för en mångfald grupper. Lika viktigt är hur processer kring planeringen ser ut. Att

hitta nya former för dialog och medskapande är en viktig utvecklingspunkt för offentliga verksamheter. (ibid. s. 46).

[...]

Deltagande av malmöbor med olika behov och intressen är viktigt i informella och formella planeringsprocesser för bättre [sic] förankring och långsiktig hållbarhet. Strategier för att få fler att engagera sig i demokratiska processer kring stadsbyggande behövs liksom arenor där människor kan agera och samverka. (Malmö stad 2019, s. 54).

Dessa citat visar på hur Malmö stad associerar demokratiskt deltagande med tillgång till offentliga utrymmen, som parker och gågator. Det syns också ett gediget medvetande kring hur tillgänglighet kan skapas då aspekter som kostnad och lokalitet nämns. Kommunen arbetar för att minska den miljömässiga pressen genom minskade avstånd. I sig är resonemanget sunt men det är problematiskt för de grupper i samhället som kan ha svårt att ta sig till dessa 'demokratiska arenor'. Nästa tema, mobilitet, visar på problematiken med detta eftersom inte alla kan ta sig till dessa ytor, vilket innebär att deras perspektiv och behov kan tappas bort då de inte kommer till tals.

Malmö stad arbetar aktivt med social hållbarhet och äldre och funktionsnedsatta är en del av detta arbete. Dock syns de sällan vilket gör det svårt att se arbetet som oproblematiskt. De nämns, men som jag diskuterade vid flera tillfällen under kapitlets gång ses de mer som två grupper i mängden än två grupper som behöver extra stöd.

Mobilitet

I flera av citaten jag har lyft, framförallt de relaterade till individers och stadens hälsa, syns en tydlig mobilitetsaspekt. I dessa finns det flera antaganden om att hälsa och välmående kommer genom rörelse. I denna kontext är diskussioner kring vikten av att ha blågröna ytor i närheten vanliga, då Malmö stad anser att detta skapar en högre hälsostandard genom rörelse till och inom dessa. Något som stämmer för många i samhället men för individer med begränsad mobilitet är det inte så enkelt. Eftersom få alternativa sätt till välmående lyfts syns ett antagande om obligatorisk normalfunktion i texterna eftersom det antas att samhällets individer är rörliga, då detta är sättet som god hälsa uppnås i utdragen. Alltså, att det räcker med närhet till blågröna områden för att förbättra folkhälsan.

Detta är inte självklart för exempelvis äldre och funktionsnedsatta då det kan finnas fler barriärer än avstånd. Är avståndet rullatorillgängligt? Finns det bänkar eller platser att pausa och vila? Hur är orienteringsbarheten? Dessa är bara några få aspekter som hade kunnat diskuteras av Malmö stad för att skapa en mer inkluderande planering som inte antar obligatorisk normalfunktion. Även om det inte är fokus för denna uppsats finns det flera vägar

som planering kan gå för att undvika detta, exempelvis genom universell utformning (se ex. Hamraie 2017).

Ett vidare tecken på detta antagande kring obligatorisk normalfunktion är hur bilen nedprioriteras i jämförelse med alternativa former av mobilitet, som gång och cykling. Ur ett miljömässigt perspektiv är det såklart bra att minska mängden trafik och det finns även många positiva sociala aspekter, som reducerat brus och minskade fysiska barriäreffekter. Dessa är alla saker som kommunen lyfter. En problematik med att aktivt arbeta bort bilen ur bostadsmiljön är hur vissa i samhället är beroende av den för att kunna röra sig på ett fritt sätt (Tenkanen, Saarsalmi, Järv, Salonen & Toivonen 2016; Müller 2021). Även om tillgängligheten av personbilar begränsas, kan tillgänglighet till kollektivtrafik i viss mån täcka detta. Här uppkommer dock problematik för äldre och funktionsnedsatta då detta är två grupper som kan finna kollektivtrafik obehagligt att använda av flera anledningar. Att tolka busshållplatsens alla skyltar och de många intrycken av människor och trafik kan vara en hög barriär att överstiga om du är ovan eller har någon form av kognitivt hinder (Carmien et al. 2005; Broome, McKenna, Fleming & Worrall 2009; de Oliveira Neto & Kofuji 2016; Fatima & Moridpour 2019).

5.2 Stycken där endast äldre inkluderas

Efter stycken där båda grupperna nämndes var stycken med endast äldre vanligast. I FÖP:n inkluderades de nästan lika ofta som stycken med båda grupperna medan ÖP:n hade betydligt många fler koder på båda och DP:n hade inga.

5.2.1 Äldre och barn

Generellt sett diskuteras sällan endast äldre, utan de berörs i ett bredare åldersperspektiv där framförallt barn men även ungdomar lyfts in. Ofta diskuterar texterna ett uppfattat problem och sedan beskriver de hur äldres och barns perspektiv och behov har inkluderats eller prioriterats. Några exempel på detta är:

Fysiska och mentala barriärer ska arbetas bort. Vid planering, utformning och gestaltning ska omsorg läggas vid olika gruppers, såsom barns och äldres, varierande förutsättningar, behov och erfarenheter. Konsekvensbedömningar ska utvecklas till att omfatta sociala aspekter som inkluderar jämlikhet och jämställdhet. (Malmö stad 2018, s. 39).

Genus- och mångfaldsaspekter ska beaktas vid planering och utformning av nya mötesplatser. Äldres och barns behov ska prioriteras. (ibid. s. 47).

[...]

Att planera för platser och stadsrum där invånarnas egna initiativ kan ta form är väsentligt.
Miljöer som tillgodoser barns och gamlas behov fungerar väl för alla människor i alla livets skeden. Tillgänglighetsaspekter ska alltid beaktas. (Malmö stad 2019, s. 20).

Stadshuvudgator ska utformas så att de kan bli Nyhamnens vardagsrum och så att ett lugnt trafiktempo uppnås som underlättar för barn och äldre att vistas i gatumiljön. Mer än ett körfält i varje riktning ska undvikas. Huvudgators siktlinjer ska brytas för att ge variation i upplevelsen vid rörelse längs gatorna. Längs stadshuvudgator ska utåtriktade verksamheter i bottenplan eftersträvas. Handel och servicenäringen ska stödjas med kantstensparkering och zoner för angöring, lastning och lossning, dock utan att gång, cykling eller vistelse förhindras. Återvändsgränder och vändzoner ska undvikas. Kantstensparkering ska så långt möjligt kombineras med trädplanteringar. (ibid. s. 30).

I alla dessa utdrag lyfts både äldre och barn tillsammans för att visa på deras likartade behov. Att bryta barriärer för att sänka hastigheter, öka tydlighet och förbättra stadens sammankoppling nämns. Även tydlighet ges utrymme då mentala barriärer berörs och blandad bebyggelse diskuteras som en aspekt vilket kommer leda till högre social hållbarhet. Det är dock svårt att särskilja äldre från barn i ovanstående stycken eftersom när kommunen beskriver hur gruppen har egna behov klumpas dessa samman med barns. Äldre inkluderas framförallt när barn nämns och de används på ett sätt, som jag tolkar, förstärker och legitimerar barnperspektivet utan att ge de äldres behov eget utrymme. Det uttalade jämlikhets- och jämställdhetsperspektivet visar på att den mänskliga omvärlden beaktas. Trots otydligheten i texten syns en vidareutvecklad tillgänglighet och aktivitetsdiamanten är applicerbar. Barn och äldre presenteras som subjekt med objektet att röra sig säkert genom stadsmiljön. Den artefaktuella och naturliga miljön beskrivs som osäker idag och lösningar presenteras i formen av fysisk omformning av miljön genom tryggare vägar och övergångar. Kommunen arbetar även på både på mikro- och mesonivå då det direkta närområdet och kvarteret berörs som av intresse att tillgängliggöra för äldre. Eftersom barn nämns konsekvent här tillsammans med äldre tolkar jag det som att kommunen antar ett strukturellt perspektiv, då båda gruppernas behov förenas och en gyllene medelväg försöka finnas. Detta är dock svårt att uttala sig kring, då just äldres behov inte berörs. Alltså kan det vara så att det som lyfts ovan är skapat för barn och råkar vara mer eller mindre passande för äldre.

Ett perspektiv som lyfts i FÖP:n som är värt att vidareanalysera är hur planering för barn och äldre skapar miljöer som är attraktiva och tillgängliga för alla:

Att planera för platser och stadsrum där invånarnas egna initiativ kan ta form är väsentligt.
Miljöer som tillgodoser barns och gamlas behov fungerar väl för alla människor i alla livets skeden. Tillgänglighetsaspekter ska alltid beaktas. (ibid. s. 20)

Som koncept visar detta på en vilja och förståelse för hur ett åldersperspektiv kan förbättra rummet för alla inom det. Liknande koncept har använts i exempelvis 8 80 staden, teorin att

hållbarhet och tillgänglighet för alla kan skapas genom att planera för de yngsta och äldsta, och universell utformning med positiva effekter för stadsinvånarna (Hamraie 2017; 8 80 Cities 2022). Dock syns det begränsat stöd för detta koncept i FÖP:n, eller i ÖP:n, då de specifika behov och intressen som äldre har sällan inkluderats i texterna. Istället verkar barnperspektivet dominera och när det passar kan äldre, eller andra grupper, följa med. En tolkning som stärks av detta utdrag från ÖP:n:

Särskilt fokus ska läggas på säkra skolvägar – att anlägga ett barnperspektiv ger en säker och trygg miljö för alla åldrar. (Malmö stad 2018, s. 40)

Müller (2021) kommenterar ett flertal aspekter som hade kunnat lyftas för att förtydliga viljan att stödja äldre, och funktionsnedsatta. Exempelvis förs ingen diskussion kring angöring med färdtjänst, taxi och/eller fordon anpassade för personer med funktionsnedsättningar i närheten av fastighetsentréer. Dock, denna aspekt belyses i DP:n med detta utdrag:

Enligt Boverkets byggregler ska angöring kunna ske inom 25 meters gångavstånd från tillgängliga och användbara entréer till bostadshus, centrumfunktioner och arbetsplatser. Besöksparkering för rörelsehindrades fordon ska kunna ordnas inom 25 meter från tillgängliga och användbara entréer. (Malmö stad 2020, s. 19).

Här beskriver kommunen hur det finns regler kring att tillgängliggöra angöring, upphämtning och avlämning, inom 25 meter från olika besökbara platser. Som tidigare diskuterats är kommunens objektiva perspektiv på tillgänglighet tydlig här. Med ett subjektivt perspektiv hade det kunnat föras en konversation kring hur tillgängligt 25 meter är och ifall det borde finnas ytterligare tillgänglighetsanpassningar, som säkerställande av en platt sträcka anpassad för rullstol eller rullator. Eftersom denna vidareutvecklande konversation inte förs tolkar jag det som att kommunen antar obligatorisk normalfunktion.

5.2.2 Endast äldre

I kodningen som jag utförde fanns det endast ett exempel där endast äldre diskuterades:

Stadsplaneringen ska möta ett förväntat ökat behov av SÄBO (särskilda boendeformer). Bostäder för äldre ska integreras i det övriga bostadsbeståndet och ha god tillgänglighet för personer med förflyttningshjälpmedel eller nedsatt orienteringsförmåga. (Malmö stad 2018, s. 28).

Viljan att skapa ett socialt hållbart samhälle som är jämställt och inkluderande syns här. Även om det objektiva perspektivet är tydligt, då kommuner är skyldiga att tillhandahålla bostadsformen, finns det en viss subjektivitet då målet är att dessa bostäder ska smälta in i omgivningen. Vidare finns det ett visst avståndstagande från antagandet om obligatorisk ungdomlighet då denna byggnadsutformning accepterar andra funktioner och försöker arbeta

in dem i sammanhanget. Samtidigt är detta enda exemplet vilket gör att texten som helhet visar på antagande kring obligatorisk ungdomlighet.

5.2.3 Positiv/negativ ålderism och obligatorisk ungdomlighet

Sammanfattningsvis så syns äldre i texten även om de sällan ges eget utrymme. Generellt presenteras de inte utifrån uppfattade brister utan istället som en grupp som kan behöva extra stöd genom olika åtgärder. Således är det framförallt en bild av positiv ålderism som presenteras i källmaterialet. Dock är det sällan som gruppen ges eget utrymme och specifika lösningar för dem diskuteras. Den stora avsaknaden av gruppen i stora delar av materialet antyder på obligatorisk ungdomlighet. Texterna som helhet utgår från ungdomlighet och normalfunktion för att vid specifika tillfällen lyfta in äldre och presentera ett problem med eller utan en lösning.

5.3 Stycken där endast funktionsnedsatta inkluderas

Som resultaten visade var det mindre vanligt att funktionsnedsättning fokuserades på i de tre planeringsdokumenten än äldre eller båda grupperna. Funktionsnedsatta är dock inte osynliga i materialet men de nämns framförallt i kontext av andra utsatta grupper, som jag visade i avsnitt 5.1. Tre stycken i ÖP:n lägger dock fokus på funktionsnedsatta. I de två andra dokumenten inkluderas gruppen ej på samma sätt, utan ges istället utrymme på sättet som beskrevs i 5.1.1.

I det första stycket diskuteras funktionsnedsatta i kontexten av social hållbarhet, mer specifikt demokratiskt deltagande:

Hela staden ska göras lätt tillgänglig för alla grupper i samhället oavsett funktionsnedsättning. Det ska vara möjligt att nå hela staden och dess olika attraktioner genom att åka kollektivt, gå eller cykla, eller med bil om det är nödvändigt. Genus- och mångfaldsaspekter ska beaktas vid planering och utformning av nya mötesplatser. (ibid. s. 16).

Precis som i många tidigare utdrag lyfter Malmö stad sin vilja att vara inkluderande, jämlika och jämställda. Alla ska ha samma möjligheter, oavsett förutsättningar. Således är det inget nytt som förekommer i detta stycke. Dock är det av intresse att funktionsnedsatta sätts i förgrunden. Det visar ett medvetande och intresse från kommunens sida att behandla gruppen på dess villkor och ge den det stöd som kan behövas. Denna effekt förminskas dock då detta endast är ett av tre stycken inom källmaterialet.

Det andra stycket lyder:

Hela staden ska göras tillgänglig för alla grupper i samhället. **Tillgänglighet för människor med olika funktionshinder behöver kontinuerligt förbättras och ska alltid beaktas vid utformning av det offentliga rummet.** (ibid. s. 44).

Kommunen presenterar ett liknande ställningstagande som i förra stycket i detta utdrag, om än mer allmänt. Även här är kontexten social hållbarhet, dock jämställdhet och jämlikhet. Det nya som citatet visar på är att kommunen vill arbeta kontinuerligt med ämnet, tillgänglighet för funktionsnedsatta. Detta ställningstagande visar på en medvetenhet och vilja för förbättring och vidare arbete. Alltså faller funktionsnedsatta här inom den andra cirkeln av den cirkulära tredelade normalfördelningsmodellen, då det problematiseras.

Det tredje stycket diskuterar LSS i kontext av samhällsservice:

LSS-bostäder ska så långt som möjligt integreras med reguljära bostäder eller annan ickestörande verksamhet. (ibid. s. 28).

Precis som utdraget i 5.2.2, gällande SÄBO, visar detta på Malmö stads intresse av ett socialt hållbart samhälle där funktionsnedsatta inte ska behöva känna sig utstötta.

Avslutningsvis vill jag lyfta att funktionsnedsatta tenderar att behandlas som en grupp genom alla texterna. Detta stämmer överens med hur Malmö stad tenderar att utgå från ett strukturellt och objektivt perspektiv istället för ett individuellt och subjektivt. Något som inte är speciellt förvånande då det är vanligt att det inte planeras för mänsklig mångfald (Hamraie 2017; Müller 2021). Dock inkluderas gruppen, och dess situation problematiseras vilket gör att den hamnar i den andra cirkeln av normalfördelningsmodellen, men detta sker sällan. Alltså finns ett genomgående tema av antagande kring noramalfunktion.

5.4 Osäkra stycken

I alla tre planeringsdokument fanns det stycken som jag valt att kalla osäkra. Bland dessa förekom det tre tydliga kategorier: stycken där alla tilltalas, de där alla åldrar benämns och några som diskuterar individer med olika fysiska förutsättningar.

5.4.1 Alla

Vid flera tillfällen diskuterar kommunen hur något kommer påverka alla. Ett exempel på detta är:

Tillgänglighet till mötesplatser utanför de privata zonerna är grundläggande för ett demokratiskt samhälle. Offentliga platser, torg, parker och gator tillhör alla och möjliggör möten och nätverkande med andra. Närhet till andra människor främjar förståelse och integration. **Staden behöver väl fungerande mötesplatser på olika nivåer – bostadsnära på kvartersnivå, lokala på områdesnivå, likväl som i centrala lägen som riktar sig till alla.** En bra mötesplats är tillgänglig, välkomnande, helst gratis och utformad så att olika grupper av människor kan mötas.

Malmös centrum är en viktig social mötesplats och det är väsentligt att stadsmiljöerna där upplevs som välkomnande, trygga och användbara för alla medborgare. (Malmö stad 2018, s. 47)

I kontexten av social hållbarhet lyfter utdraget hur alla bör ha tillgång till flera sorters offentliga ytor för att uppmuntra demokratisk dialog och inkludering. Här använder sig kommunen också av både mikro- och mesoperspektiv. Dessutom arbetar de utefter en utvecklad tillgänglighet, där flera tillgänglighetsaspekter reflekteras kring. Malmö stads strukturalistiska perspektiv är också tydligt, då fokus ligger på tillgänglighet och attraktivitet för alla.

Detta stämmer väl överens med utdrag som jag lyft tidigare. I alla texterna beskriver kommunen på flera sätt och vid många tillfällen hur de arbetar för social hållbarhet genom jämställdhet och jämlikhet för stadens alla invånare.

5.4.2 Ålder

Bland de osäkra styckena var i särklass den vanligaste kategorin ålder, då majoriteten av citaten behandlade att någonting ska vara välfungerande för stadens invånare oavsett ålder.

Tre visande exempel på hur kommunen hanterar detta ämne är:

Trygghet i stadsmiljön för människor i livets alla skeden ska uppnås genom funktionsblandad bebyggelse, god orienterbarhet i gaturummet, att entréer placeras mot gatan och god belysning. Tillgänglighetsaspekter ska alltid beaktas i planeringen. Genom att samutnyttja ytor, exempelvis för olika former av fritidsaktiviteter med parkmark, kan fler nyttja stadsmiljöerna i sin vardag. Insatser i Nyhamnen som leder till minskad ojämlikhet i hälsa bland malmöborna ska främjas. (Malmö stad 2019, s. 36)

Bostadsgårdar ska enligt översiktsplanen utformas för att ge goda förutsättningar för ett socialt liv och tillit mellan invånarna. Överskådliga gårdar och tydliga gränser mellan privata och offentliga stadsrum ska bidra till trygghet och social interaktion. Lokalgator och gränder mellan bostadskvarter kan i enlighet med planen utformas som gångfartsområden och innehålla flera funktioner. Det kan inte kompensera för brister i bostadsgårdarna men ändå utgöra ett komplement. **Samutnyttjande av olika ytor kan också bidra till möten mellan människor med olika ålder, bakgrund och intressen. Sammantaget kommer stadsdelen med en utformning enligt översiktsplanen att ge goda möjligheter till nya sociala kontakter och nätverk vilket är viktigt för en socialt hållbar stad.** (ibid. s. 60)

Stråket ska utformas med riklig grönska och stora stadsträd och planteringar. **Stråket ska även erbjuda möjlighet till mångsidig användning såsom uteserveringar och aktiva mötesplatser för alla åldrar.** (Malmö stad 2020, s. 10)

Det första utdraget fokuserar på hur trygghet uppnås för alla oavsett var i livet en individ befinner sig, alltså vilken ålder hen har. Orienterbarhet, funktionsblandad bebyggelse och god belysning lyfts exempelvis. I det andra stycket diskuteras social hållbarhet och hur detta kan uppnås. Fokus ligger på att planeringen ska skapa platser där olika människor från flera åldersgrupper, från olika platser och bakgrunder kan mötas och umgås. Det sista citatet

konkretiserar det föregående och visar på hur dessa sociala utrymmen kan skapas, framförallt genom mångsidig användning.

Trygghet och social hållbarhet är ofta återkommande ämnen i Malmö stads planeringsdokument. Det finns, som tidigare konstaterat, en uttryckt vilja att skapa en stad där alla kan trivas och passa in. Begreppet 'alla' är dock diffust, som avsnitt 5.1-5.3 i denna uppsats visat. Men i dessa utdrag syns som tidigare diskuterat ett utvecklat arbete kring tillgänglighet utifrån ett strukturalistiskt perspektiv. Mesonivån ges mest utrymme men i stycke ett och två lyfts även betydelsen av mikronivån då exempelvis bostadsgårdars utformning och fastigheters entréer benämns som viktiga ur ett tillgänglighetsperspektiv. Utifrån den tredelade normalfördelningscirkeln hamnar äldre har i utkanten av den andra cirkeln. Ålder problematiseras vagt genom formuleringarna som Malmö stad använder i styckena vilket gör att läsaren reflekterar kring det och en medvetenhet kring olika åldersgruppers behov visas även om åldersspecifika perspektiv undviks.

5.4.3 Fysiska förutsättningar

Den sista kategoriseringen av de osäkra styckena var de tillfällen då individers fysiska förmågor lyfts. Två exempel på detta är:

Fotgängare ska ha god tillgänglighet i hela Malmö. Oavsett ålder, kön och fysisk förmåga, ska alla tryggt kunna röra sig till fots i hela staden, utan oönskade omvägar, nivåkillnader eller dröjsmål och utan källor till osäkerhet. Fler trygga och säkra korsningspunkter med annan trafik ska åstadkommas. (Malmö stad 2018, s. 40).

Planområdet bedöms ha förutsättningar för att kunna bli en tillgänglig miljö för personer med olika fysiska förutsättningar och behov. Med tanke på planens intentioner att tillmötesgå många malmöbors behov i parkerna och längs kajkanterna är det viktigt att tillgänglighetsexpertis kontaktas i bygglovsskedet. (Malmö stad 2020, s. 42)

I det första stycket diskuteras fotgängares trygghet och hur färdmetoden i fråga ska vara lämplig och välfungerande för alla i staden. Det andra citatet visar på kommunens åtagande att göra staden så tillgänglig som möjligt oavsett fysiska förutsättningar.

Genom att lägga fokus på hur olika individer kan ha olika fysiska förutsättningar visar kommunen på kunskap och medvetenhet kring olika gruppers behov. Antagande kring obligatorisk normalfunktion undviks således här, framförallt då kommunen lyfter att de kommer kontakta experter inom ämnet för att skapa en så tillgänglig miljö som möjligt. Samtidigt definieras det inte vidare vad olika fysiska förutsättningar faktiskt innebär, och utöver säkra vägkorsningar ges inte exempel på hur tillgänglighetsarbetet ska föras.

6 SLUTSATSER OCH AVSLUTNING

Nedan kommer underfrågorna att besvaras först för att sedan diskutera huvudfrågeställningen. Därefter kommer en avslutande diskussion kring studiens resultat föras. Avslutningsvis kommer jag beskriva några vägar framtida forskning hade kunnat gå för att bygga vidare på de slutsatser denna uppsats har dragit.

6.1 Underfråga 1: Behandlas äldre och funktionsnedsatta som två separata grupper eller diskuteras de som en?

Innan det är värt att gå igenom skillnaderna mellan källmaterialen är det av intresse att konstatera ifall äldre och funktionsnedsatta särskiljs eller ej. Denna fråga väljer jag att behandla inledningsvis då svaret är gemensamt för alla de tre dokumenten: de behandlas mer som en grupp än två separata. Det finns skillnader i hur grupperna behandlas men i majoriteten av fallen då äldre och funktionsnedsatta inkluderas behandlas de som en grupp.

Det tydligaste exemplet på detta är de tillfällen då kommunen diskuterar aspekter kring social hållbarhet och tillgänglighet. I dessa två kontexter var det vanligt att Malmö stad presenterade ett problem, eller en lösning, och sedan gav en lista på grupper som påverkades av detta/denna. Till exempel hur barriärer berörs, både mentala och fysiska, eller orienteringsbarhet. För båda dessa lyfter kommunen problem, bristande tydlighet och otillräcklig tillgång till olika funktioner, och presenterar lösningar. Efter lösningarna lyfts det in vilka grupper som kan vinna mest på dessa. Detta händelseförlopp, problem -> lösning -> mest påverkade grupper, är vanligt i texten. Det finns också några exempel där endast äldre och funktionsnedsatta inkluderas. Dessa fall är få men när det görs så beskrivs de även här mer eller mindre som en grupp. Exempelvis när Malmö stad diskuterar samhällsservice.

Grupperna är inte fullständiga synonymer i källmaterialet då det finns exempel på när grupperna behandlas som olika entiteter. Både i formen av stycken som endast diskuterar äldre eller funktionsnedsatta men det finns även utdrag där båda inkluderas och ges eget utrymme. I stycken där båda nämns och ges eget utrymme är LSS och SÄBO de tydligaste exemplen.

Majoriteten av tillfällena då endast äldre eller funktionsnedsatta diskuteras utan att andra utsatta grupper inkluderas är när LSS eller SÄBO nämns. Även om det var fler stycken som

föll in under kodningskategorin *Andel stycken där äldre nämns* än *Andel stycken där funktionsnedsatta nämns* så inkluderades andra utsatta grupper, framförallt barn, ofta i den kategorin.

Äldre och funktionsnedsatta ges inte egna definitioner utan de definieras gentemot vissa problem där kommunen ser möjligheten att visa på sitt arbete med social hållbarhet och tillgänglighet genom att lyfta in dem. Majoriteten av tillfällena då grupperna diskuteras själva är när LSS och SÄBO berörs. Således är både det objektiva och strukturella perspektivet tydligt. Kommunen diskuterar framförallt grupperna när de måste, eller har starka incitament att, göra det. Både äldre och funktionsnedsatta syns dock i texterna, vilket gör att de faller tydligt inom den andra cirkeln av den cirkulära tredelade normalfördelningsmodellen. Dock är det vanligare att grupperna inte diskuteras än att de gör det även vid tillfällen där utrymme ägnat till dem hade varit välbehövligt som orienteringsbarhet eller samhällsservice, vilket antyder antaganden kring obligatorisk normalfunktion och ungdomlighet.

6.2 Underfråga 2: Vilka skillnader och likheter finns i hur äldre och funktionsnedsatta inkluderas och exkluderas mellan de tre planeringsdokumenten?

Som resultaten visade var skillnaden mellan ÖP:n och FÖP:n inte särdeles stora. Även i analysen var det få skillnader. DP:n skilde sig desto mer, både i resultaten och analysen. För att förtydliga likheterna och skillnaderna kommer jag kortfattat gå igenom de tre kodningskategorierna; tillgänglighet, funktionsnedsättning och ålder var för sig för att sedan avsluta med en sammanfattande kommentar.

Tillgänglighet var ett viktigt tema för Malmö stad. Detta var den största kategorin för alla planeringsdokumenten. Inte ett förvånande resultat då tillgänglighet är applicerbart inom flera olika kontexter, vilket märktes i kodningen då kategorin konsekvent hade lågt andel stycken där någon eller båda av mina grupper nämndes. Dessutom faller resultatet i linje med Müller (2021). I ÖP:n och FÖP:n lyfte kommunen kategorin generellt när de ville 1) beskriva hur något skulle tillgängliggöras, 2) att beskriva hur det var tillgängligt eller 3) hur viktigt tillgänglighet är. DP:n hade liknande syfte, även om fokuset låg mer på de två första exemplen. Skillnaden var dock stor gällande inkluderingen av äldre och funktionsnedsatta, då dessa grupper nästintill var osynliga i DP:n.

Funktionsnedsättning var totalt sett den näst största kategorin och den var relativt lik i andelen koder som lyfte äldre och/eller funktionsnedsatta mellan källmaterialen. Detta berodde framförallt på att funktionsnedsatta sällan diskuterades i något av källmaterialet. En aspekt som förvånade mig var hur sällan hälsa och samhällsservice kopplades till grupperna. Det fanns dock skillnader mellan de olika planerna. I ÖP:n och FÖP:n syntes liknande sökord, om än färre i den sistnämnda. Men funktionsnedsättning, orienteringsbarhet, hälsa och samhällsservice var alla saker som togs upp i båda texterna. DP:n skiljer sig här då endast rörelse och hälsa diskuteras. Det tydligaste resultatet från denna kategori var hur sällan funktionsnedsatta inkluderades själva. Vilket gör texternas objektiva perspektiv och antagande om obligatorisk normalfunktion tydligt.

Ålder var den minsta kategorin men det var den som hade mest lika andel äldre och/eller funktionsnedsatta i de kodade styckena. Alla tre planeringstexterna diskuterade ofta hur exempelvis en tillgänglighetsaspekt eller demokratiåtgärd skulle förbättra den presenterade situationen för alla åldrar. Det var också vanligt förekommande att när barn diskuterades följde äldre med, då kommunen verkar ha åsikten att deras behov är lika. Dock var resultatet likt det för funktionsnedsättning, äldre diskuterades sällan själva. Att ge gruppen eget utrymme undveks vilket jag tolkar som antagande om obligatorisk ungdomlighet. Samtidigt när den inkluderas är det generellt positiv ålderism som källmaterialet uppvisar, då de inte behandlas som mindre värda än andra medlemmar i samhället.

ÖP:n och FÖP:n blickar mer framåt och hanterar abstrakta ting medan DP:n generellt är mer konkret och tittar på hur det ser ut eller hur det ska se ut. Som analysen visade syntes äldre och funktionsnedsatta framförallt när kommunen ville rättfärdiga eller förklara något och då denna aspekt till stor del saknas i DP:n har således grupperna nästan försvunnit ur det materialet.

De två översiktsplanerna har ofta hållit ett objektiva och strukturellt perspektiv, vilket även DP:n gör. Dock tenderar DP:n att hålla sig mer till ett mikroperspektiv än meso, då den går igenom hur specifika gator, byggnader med mera ska konstrueras. Vidare syns en skillnad i vilken cirkel av den tredelade normalfördelningsmodellen äldre och funktionsnedsatta hamnar inom. För ÖP:n och FÖP:n ligger grupperna i den andra cirkeln medan i DP:n hamnar de i den tredje, då de nämns sällan. Av samma anledning finns det en skillnad i hur ofta obligatorisk ungdom och normalfunktion syns i texterna. Överlag undvek ÖP:n och FÖP:n tydliga uttryck av koncepten, även om de syntes emellanåt. Det största uttrycket för koncepten var att äldre och funktionsnedsatta ofta uteslöts från materialet. Dessa obligatoriska

antaganden var tydligare i DP:n då grupperna uteslöts från materialet i högre grad. Framförallt gällande normalfunktion, då det i kodningen aldrig framkom ett tillfälle då en vidareutvecklad tillgänglighet gavs utrymme. De potentiellt annorlunda behov en individ som inte följer normalfunktionen kan ha berördes aldrig kritiskt. Sammanfattningsvis var alltså ÖP:n och FÖP:n relativt lika medan DP:n skilde sig från dem.

6.3 Huvudfrågeställning: Hur beskrivs och inkluderas/exkluderas äldre och funktionsnedsatta i Malmö stads översiktsplan, den fördjupade översiktsplanen över Nyhamnen och Detaljplanen för Smörkajen (5611)?

Som underfrågorna har antytt beror svaret på frågeställningen lite på. I ÖP:n och FÖP:n beskrivs äldre och funktionsnedsatta som två grupper vilka har specifika behov som bör omhändertas. Dock är det sällan de berörs utan att andra utsatta grupper lyfts in. Istället tenderar Malmö stad i dessa dokument att inkludera äldre och funktionsnedsatta i bredare och mer allmänna diskussioner kring social hållbarhet. När kommunen beskriver hur en stad där alla kan röra sig, vara trygga och må bra skapas inkluderas ofta både äldre och funktionsnedsatta som grupper vilka gör detta arbete extra viktigt. Samtidigt, vid tillfällen då det hade varit logiskt att beskriva gruppernas specifika behov, som samhällsservice, drar sig staden för det och lyfter barnperspektivet istället. Det finns alltså ett utrymme och kommunen har kapaciteten att kommunicera att en viss grupp har särskilda behov. Enda tillfället det görs för äldre och funktionsnedsatta är i kontexten av LSS och SÄBO, tillfällen då kommunen har skyldighet att ta upp dessa två gruppers intressen.

ÖP:n och FÖP:n visar på ett strukturellt och objektiva perspektiv. Det är majoritetens välfärd som oftast belyses samtidigt som kommunen tenderar att hålla sig vid lagliga och regelbundna förpliktelser. Mesoperspektivet är vanligast, även om det finns exempel på mikro, då plandokumentet sällan går närmre marken än kvartersnivå. Tillgänglighetsperspektivet jobbas det aktivt med. Texterna visar vid flera tillfällen en utvecklad tillgänglighet genom hur flera olika aspekter belyses och hanteras. Aktivitetsdiamanten har visat sig vara applicerbar vid ett flertal ställen då kommunen arbetar aktivt med dess fyra aspekter.

Överlag undviker Malmö stad i ÖP:n och FÖP:n uttryckligen obligatorisk normalfunktion och ungdomlighet. Även om äldre och funktionsnedsatta inte diskuteras ofta sett över hela dokumentet lyfts de vid tillräckligt många ställen för att läsaren ska bli påmind om deras behov. I de kodade utdragen var det sällan grupperna definierades utifrån en negativ ableism eller ålderism. Istället var den positiv eller icke existerande. De beskrevs inte som mindre än

normalfungerande och unga utan istället inkluderades de i kontext av hur Malmö stad kan ge dem stöd. Denna medvetenhet och problematisering gör att äldre och funktionsnedsatta hamnar i den andra cirkeln av den cirkulära tredelade normalfördelningsmodellen.

I DP:n ser dock analysen annorlunda ut. I den är det uteslutning som definierar äldre och funktionsnedsatta i texten. Grupperna nämns sällan och när de gör det är det framförallt i kontext av regelverk eller generella påståenden. Således definieras de utifrån sitt uteslutande. De hamnar längst ut i den andra cirkeln, eller i den tredje cirkeln, av normalfördelningsmodellen då deras erfarenheter knappt problematiseras. Perspektivet kommunen tar är objektivt och strukturellt, med samma argumentation som för ÖP:n och FÖP:n. I de kodade styckena syns inte ett arbete med en vidareutvecklad tillgänglighet. Obligatorisk normalfunktion och ungdomlighet genomsyrar texten eftersom funktionsnedsattas och äldres situation och tillgänglighet ej problematiseras.

6.4 Avslutande kommentar

Även om äldre och funktionsnedsatta sällan inkluderas, och ännu mer sällsynt ges eget utrymme, finns grupperna i ÖP:n och FÖP:n. Detta gav mig inledningsvis förhoppningar kring att DP:n skulle lyfta dessa aspekter och arbeta aktivt med att tillgängliggöra Smörkajen. Tyvärr gav de kodade styckena intrycket av att så inte var fallet. Att det problematiserande perspektivet som presenteras i ÖP:n och FÖP:n inte operationaliseras och aktualiseras i DP:n riskerar att vara problematiskt eftersom äldre och funktionsnedsatta finns i samhället. Alltså kommer de behöva använda de ytor som DP:n planerar för, vilket då riskerar att leda till stora problem för dem eftersom DP:n inte tydliggör deras behov och hanterar dem. Något som i sin tur kan skapa behov av att lösningar implementeras i efterhand – precis som Müller (ibid.) visar. Något som är både dyrt och onödigt. Ifall kommunen under hela plan- och byggprocessen hade hört sammat ett perspektiv som inkluderar mänsklig mångfald hade möjligheten funnits att de planerade ytorna varit dugliga från början.

Även om det finns brister med hur äldre och funktionsnedsatta inkluderas i ÖP:n och FÖP:n så problematiseras och utforskas deras möjligheter att interagera med det levda rummet. Att DP:n, som är dokumentet närmst verkligheten, i stort saknar detta perspektiv gör mig orolig för Nyhamnens framtida invånare. Ett tydligare operationaliserande av det gedigna arbetet kring social hållbarhet som presenteras i ÖP:n och FÖP:n behövs för att verkligen göra samhället hållbart för alla.

6.5 Framtida forskning

Det finns många vägar att gå som kan ta avstamp i denna studie. Den tydligaste är att, som Müller gör i sin andra delstudie (ibid.), utforska hur Nyhamnen utvecklas och ifall det behövs ombyggnads- eller nybyggnadsprojekt som då tillgänglighetsarbetet i originalbebyggelsen visade sig vara otillräcklig. Oavsett, att ta sig till området när det börjar ta mer form hade kunnat vara givande för att undersöka hur tillgängligt Nyhamnen är i praktiken.

Ett annat perspektiv som hade kunnat appliceras till god effekt är att undersöka medborgerligt deltagande och demokratinivån. Att undersöka hur, och ifall, intresseorganisationer som DHR (delaktighet, handlingskraft, rörelsefrihet) och PRO (pensionärernas riksorganisation) har kontaktats eller hört av sig under planeringen. Och ifall intresseorganisationer har kontaktats, hur har de uppfattat kommunen? Samarbetsvillig eller ej exempelvis. Ur detta perspektiv hade även samrådshandlingar kunnat beställas ut och intervjuer föras med lokalbefolkningen för att se hur de uppfattar kommunens arbete kring och med äldre och funktionsnedsatta.

En annan vinkel som hade kunnat utforskas är att göra en tillgänglighetsanalys med hjälp av ett GIS (*geografisk informationssystem*) program. Att välja parametrar och sedan se hur långt en individ kan ta sig med rullstol exempelvis, eller vilka offentliga ytor som är tillgängliga för att nämna två. Antagligen skulle en utvecklad nätverksanalys vara effektivast.

Oavsett är min förhoppning att denna studie kan vara en del av ett växande informationsunderlag som lyfter två grupper vilka annars ofta glöms bort. Jag vill tro på en framtid där hela staden kan vara tillgänglig för alla och förhoppningsvis är denna uppsats ett steg i rätt riktning på den långa vägen.

7 KÄLLOR

- 8 80 Cities (2022). *8 80 Cities | Creating cities for all*. 8 80 Cities. <https://www.880cities.org/> [2022-05-17].
- Autism och Aspergerförbundet (2022). *Funktionsnedsättning eller -variation?* Autism och Aspergerförbundet. <https://www.autism.se/om-autism/autism/begrepp-och-ord/funktionsnedsattning-eller-variation/> [2022-04-19].
- Boverket (2020). *Översiktsplanen*. Boverket. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/oversiktsplanen/> [2022-05-20].
- Boverket (2021). *Tillgänglighet*. Boverket. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/regler-om-byggande/boverkets-byggregler/tillganglighet/> [2022-04-19].
- Boverket (2022a). *Fördjupad översiktsplan och planprogram ur ett brottsförebyggande och trygghetsskapande perspektiv*. Boverket. <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/brottsforebyggande-och-trygghetsskapande-atgarder/samhallsbyggnadsprocessen/fordjupad-oversiktsplanplanprogram/> [2022-05-20].
- Boverket (2022b). *Vad är en detaljplan*. Boverket. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/detaljplaneinstrumentet/vad-ar-detaljplan/> [2022-05-20].
- Bris (2018). *Barnkonventionen som lag stärker barnets rättsliga ställning i Sverige*. <https://www.bris.se/om-bris/press-och-opinion/pressmeddelanden/barnkonventionen-som-lag-starke-barnets-rattsliga-stallning-i-sverige/> [2022-04-19].
- Broome, K., McKenna, K., Fleming, J. & Worrall, L. (2009). Bus use and older people: A literature review applying the Person–Environment–Occupation model in macro practice. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 16(1), ss. 3–12, doi:10.1080/11038120802326222.
- Börjesson, M. (2003). *Diskurser och konstruktioner : en sorts metodbok*. Studentlitteratur.
- Campbell, F. K. (2009). The Project of Ableism. I: Campbell, F. K. (red.) *Contours of Ableism: The Production of Disability and Aabledness*. London: Palgrave Macmillan UK, ss. 3–15.
- Carmien, S., Dawe, M., Fischer, G., Gorman, A., Kintsch, A. & Sullivan, J. F. (2005). Socio-technical environments supporting people with cognitive disabilities using public transportation. *ACM Transactions on Computer-Human Interaction*, 12(2), ss. 233–262, doi:10.1145/1067860.1067865.
- Cherney, J. L. (2011). The Rhetoric of Ableism. *Disability Studies Quarterly*, 31(3), doi:10.18061/dsq.v31i3.1665.
- Covaci, A., Kramer, D., Augusto, J. C., Rus, S. & Braun, A. (2015). Assessing Real World Imagery in Virtual Environments for People with Cognitive Disabilities. I: *2015 International Conference on Intelligent Environments*. Presenterad vid 2015 International Conference on Intelligent Environments, ss. 41–48.
- Dempsey, N., Bramley, G., Power, S. & Brown, C. (2011). The social dimension of sustainable development: Defining urban social sustainability. *Sustainable Development*, 19(5), ss. 289–300, doi:10.1002/sd.417.
- Denscombe, M. (2019). *Forskningshandboken : för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Fjärde upplagan. Studentlitteratur.
- Drisko, J. W. & Maschi, T. (2015). *Content analysis*. Oxford University Press.
- Fatima, K. & Moridpour, S. (2019). Measuring Public Transport Accessibility for Elderly. *MATEC Web of Conferences*, 259, s. 03006, doi:10.1051/mateconf/201925903006.

- Gibbons, H. M. (2016). Compulsory Youthfulness: Intersections of Ableism and Ageism in “Successful Aging” Discourses. *Review of Disability Studies: An International Journal*, 12(2 & 3).
- Hamraie, A. (2017). *Building access : universal design and the politics of disability*. University of Minnesota Press.
- Hedvall, P.-O. (2009). *Aktivitetdiamanten: Modeller av en vidareutvecklad tillgänglighet*. Doktorsavhandling (sammanläggning). Lund University.
- van der Horst, M. & Vickerstaff, S. (2021). Is part of ageism actually ableism? *Ageing and Society*, doi:10.1017/S0144686X20001890.
- Hsieh, H.-F. & Shannon, S. E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), ss. 1277–1288, doi:10.1177/1049732305276687.
- Iwarsson, S. & Ståhl, A. (2003). Accessibility, usability and universal design--positioning and definition of concepts describing person-environment relationships. *Disability and Rehabilitation*, 25(2), ss. 57–66, doi:10.1080/dre.25.2.57.66.
- Levy, S. R. & Macdonald, J. L. (2016). Progress on Understanding Ageism: Understanding Ageism. *Journal of Social Issues*, 72(1), ss. 5–25, doi:10.1111/josi.12153.
- Lind Palicki, L. (2010). Normaliserade föräldrar : en undersökning av Försäkringskassans broschyrer 1974–2007.
- Malmö stad (2018). Översiktsplan för Malmö Stad.
- Malmö stad (2019). ÖVERSIKTSPLAN FÖR NYHAMNEN Fördjupning av Översiktsplan för Malmö.
- Malmö stad (2020). Dp 5611, fastigheten Hamnen 22:164 m.fl. (Smörkajen).
- Malmö stad (2021). 5611. <https://malmo.se/Bo-och-leva/Bygga-och-bo/Detaljplaner/Pagaende-planarbeten-och-antagna-detaljplaner/5611.html> [2022-05-20].
- Malmö stad ([Utan årtal a]). *Malmös omvandling från industristad till kunskapsstad*. <https://malmo.se/Fakta-och-statistik/Malmos-omvandling-fran-industristad-till-kunskapsstad.html> [2022-04-21].
- Malmö stad ([Utan årtal b]). *Nyhamnen*. <https://malmo.se/Stadsutveckling/Stadsutvecklingsomraden/Nyhamnen.html> [2022-04-21].
- Mcruer, R. (2006). Compulsory Able-Bodiedness and Queer / Disabled Existence.
- Moir, S. & Carter, K. (2012). Diagrammatic Representations of Sustainability – a Review and Synthesis.
- Müller, L. (2021). *Vem bygger vi för? : om tillgänglighet och universell utformning i stadens rum*. Rehabiliteringsteknik och design, Institutionen för designvetenskaper, Lunds tekniska högskola, Lunds universitet.
- Müller, L., Ericsson, S., Wojahn, D. & Hedvall, P.-O. (2021). Young, Mobile, and Highly Educated Cyclists: How Urban Planning and Policy Dis/able Users. *Scandinavian Journal of Disability Research*, 23(1), ss. 124–135, doi:10.16993/sjdr.731.
- Nationalencyklopedin (2022). *tillgänglighet*. <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/tillg%C3%A4nglighet> [2022-04-14].
- Närvänen, A.-L. (2009). Ålder, livslopp, åldersordning. I: Jönson, H. (red.) *Åldrande, åldersordning, ålderism*. Norrköping: Linköpings University Electronic Press, ss. 18–29.
- de Oliveira Neto, J. S. & Kofuji, S. T. (2016). Inclusive Smart City: An Exploratory Study. I: Antona, M. & Stephanidis, C. (red.) *Universal Access in Human-Computer Interaction. Interaction Techniques and Environments*. Cham: Springer International Publishing, ss. 456–465.

- Ramboll (2022). *Vad innebär det att barnkonventionen blir lag i Sverige?* Ramboll Sverige. <https://se.ramboll.com/press/artiklar/vad-innebar-det-att-barnkonventionen-blir-lag-i-sverige> [2022-04-19].
- Regeringskansliet (2018). *Barnkonventionen som svensk lag*. Regeringskansliet. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/barnkonventionen-som-svensk-lag/> [2022-04-19].
- Riksdagsförvaltningen (2021a). *Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade Svensk författningssamling 1993:1993:387 t.o.m. SFS 2021:877 - Riksdagen*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1993387-om-stod-och-service-till-vissa_sfs-1993-387 [2022-05-12].
- Riksdagsförvaltningen (2021b). *Socialtjänstlag (2001:453) Svensk författningssamling 2001:2001:453 t.o.m. SFS 2021:1314 - Riksdagen*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453 [2022-05-12].
- Ryhl, C. (2016). Can You Hear Architecture: Inclusive Design and Acoustics in the Nordic Region. I: Di Bucchianico, G. & Kercher, P. (red.) *Advances in Design for Inclusion*. Cham: Springer International Publishing, ss. 191–200.
- SAOB (2004). tillgänglighet. https://www.saob.se/artikel/?seek=tillg%C3%A4nglighet&pz=1#U_T1109_187076 [2022-04-14].
- Socialstyrelsen (2007b). *Socialstyrelsens termbank funktionsnedsättning*. <https://termbank.socialstyrelsen.se/?TermId=812&SrcLang=sv> [2022-04-19].
- Socialstyrelsen (2007a). *Socialstyrelsens termbank funktionshinder*. <https://termbank.socialstyrelsen.se/?TermId=818&SrcLang=sv> [2022-04-19].
- Sveriges Kommuner och Regioner (2021). *Kommunernas åtaganden*. <https://skr.se/skr/tjanster/kommunerochregioner/faktakommunerochregioner/kommunernasataganden.3683.html> [2022-05-12].
- Sveriges Kommuner och Regioner (2022). *Kommuner och regioner*. <https://skr.se/skr/tjanster/kommunerochregioner.431.html> [2022-05-12].
- Tenkanen, H., Saarsalmi, P., Järv, O., Salonen, M. & Toivonen, T. (2016). Health research needs more comprehensive accessibility measures: integrating time and transport modes from open data. *International Journal of Health Geographics*, 15(1), s. 23, doi:10.1186/s12942-016-0052-x.
- UNICEF Sverige (2020). *Barnkonventionens ställning i Sverige*. UNICEF Sverige. <https://unicef.se/projekt/barnkonventionens-stallning-i-sverige> [2022-04-19].
- Wolbring, G. (2008). The Politics of Ableism. *Development*, 51(2), ss. 252–258, doi:10.1057/dev.2008.17.